

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Tadeja ARHAR

**HORTIKULTURNA UREDITEV PREDMESTNIH
VRTOV V OKOLICI KRANJA**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Tadeja ARHAR

**HORTIKULTURNA UREDITEV PREDMESTNIH VRTOV V
OKOLICI KRANJA**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**HORTICULTURAL ARRANGEMENTS OF SUBURBIAN GARDENS
IN THE OUTSCIRTS OF KRANJ**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2009

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega strokovnega študija agronomije, smer Hortikultura. Opravljena je bila na Katedri za sadjarstvo, vinogradništvo in vrtnarstvo, Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala izr. prof. dr. Gregorja OSTERCA.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: izr. prof. dr. Gregor OSTERC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: izr. prof. dr. Metka HUDINA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svojega diplomskega dela v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddala v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Tadeja ARHAR

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 635.9:712.42(043.2)
KG	predmestni vrtovi/okrasne rastline
KK	AGRIS F01
AV	ARHAR, Tadeja
SA	OSTERC, Gregor (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2009
IN	HORTIKULTURNA UREDITEV PREDMESTNIH VRTOV V OKOLICI KRANJA
TD	Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP	IX, 39, [3] str., 6 pregl., 8 sl., 1 pril., 9 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	V diplomskem delu smo od maja 2008 do aprila 2009 opazovali tri vrtove v okolici Kranja. Približno enkrat mesečno smo vrtove obiskali in si zabeležili vse spremembe glede ureditve in vzdrževanja. Naredili smo popis rastlin in vrtove fotografirali. Vsak izmed vrtov je kljub nekaterim pomanjkljivostim po svoje lep in zanimiv. Ugotovili smo, da postajajo vrtovi na podeželju bolj podobni mestnim. Ljudje večkrat nimajo veliko časa za ukvarjanje z vrtom (posebej zaposleni). Nekaterim ureditev bolj uspe kot drugim, saj naj bi bil vrt skladen z okoljem in ne prenatrpan z različnimi rastlinami in barvami. Tudi glede na sajenje različnih okrasnih rastlin se najdejo razlike med vrtovi. Povsod imajo največ trajnic. Na drugem mestu pa imajo nekateri enoletnice, drugi pa lesnate rastline. Največkrat smo med cvetočimi rastlinami opazili rumeno in belo barvo. Nekje imajo več toplih barv, drugje bolj hladne ali pa ne izstopa nobena. Zelenjavni vrt ima primarno vlogo le v enem vrtu, drugje pa je najpomembnejši predvrt oziroma bivalni vrt. Nekatere rastline so se pojavile na vseh vrtovih (klek, lovorikovec, forzicija in brin). V vseh vrtovih imajo trato, ki ima uporabni namen. V najmanj oskrbovanem vrtu je trata preveč razdeljena, drugje pa povezuje vrtno enote.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 635.9:712.42(043.2)
CX suburban garden/ornamental plants
CC AGRIS F01
AV ARHAR, Tadeja
AA OSTERC, Gregor (supervisor)
PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2009
TI HORTICULTURAL ARRANGEMENTS OF SUBURBIAN GARDENS IN THE OUTSCIRTS OF KRANJ
DT Graduation thesis (Higher professional studies)
NO IX, 39, [3] p., 6 tab., 8 fig., 1 ann., 9 ref.
LA sl
AL sl/en
AB In the graduation thesis we are dealing with the arrangements of suburban gardens. The research took place from May 2008 till April 2009 on three locations in the vicinity of Kranj. We observed gardens monthly and noted all the changes of the arrangement and maintenance that were noticed. Each time a list of plants and several photographs were made. Each garden can be characterized as beautiful and interesting despite some obvious mistakes in the arrangement. After all the observations we established that gardens in suburbia are becoming more similar to gardens in towns. Since people have less and less time to take care for the gardens there is a lot of perennial plants and ornamental shrubs. Some have more sense for aesthetics than other, since the garden should be in harmony with the surroundings and not too excessive with different plants and colours. In all the gardens the majority of plants are perennials, on the second place there are annuals or woody plants. Most often the plants had white or yellow flower. Some have more warm colours, others more cold colours, somewhere there is no prevailing colour. Vegetable garden has a primary role only in one garden, in the remaining gardens the most important was so called residential garden. Some of the plants like biota, cherry laurel, forsythia and juniper tree appeared in all gardens. All the gardens have lawn, which has useful purpose. In the garden that was less tended the lawn was too divided in other gardens was used as a linkage between garden units.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	1
1.1 VZROK ZA RAZISKAVO	1
1.2 NAMEN RAZISKAVE	1
2 PREGLED LITERATURE	2
2.1 UREJEN VRT JE NEPOGREŠLJIV DEL VSAKE HIŠE	2
2.2 KMEČKI IN MEŠČANSKI VRT SKOZI ČAS	2
2.2.1 Kmečki vrt	2
2.2.2 Meščanski vrt	4
2.2.3 Vrt ob hiši danes	4
2.3 OBLIKOVANJE VRTA	5
2.3.1 Ureditev vrta	5
2.3.2 Barve v vrtu	6
2.4 IZBOR RASTLIN	7
2.4.1 Drevesa v vrtu	7
2.4.2 Grmovnice	9
2.4.3 Trajnice	11
2.4.4 Enoletnice in dvoletnice	11
2.5 TRATA	12
2.6 ŽIVA MEJA	12
2.7 SKALNJAK	13
3 MATERIAL IN METODE DELA	14
3.1 OPIS VRTOV	14
3.1.1 Vrt 1	14
3.1.2 Vrt 2	14
3.1.3 Vrt 3	14
3.2 METODE DELA	15
4 REZULTATI	16
4.1 VRT 1	16
4.1.1 Hortikulturni opis vrta	16
4.1.2 Vrt med letom	18

4.2	VRT 2	19
4.2.1	Hortikulturni opis vrta	19
4.2.2	Vrt med letom	23
4.3	VRT 3	25
4.3.1	Hortikulturni opis vrta	25
4.3.2	Vrt med letom	28
4.4	PRIMERJAVA MED VRTOVI	29
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	33
5.1	RAZPRAVA	33
5.1.1	Vrtne enote	33
5.1.2	Barve v vrtovih	34
5.1.3	Izbor rastlin	34
5.1.4	Problemi, povezani z ureditvijo vrtov	34
5.1.5	Idealni vrt	35
5.2	SKLEPI	35
6	POVZETEK	37
7	VIRI	39
	ZAHVALA	
	PRILOGA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Pogostejše drevesne vrste na vrtovih	8
Preglednica 2: Pogostejše cvetoče vrtne grmovnice	9
Preglednica 3: Pogostejše vrtne grmovnice z drugimi okrasnimi vrednostmi	10
Preglednica 4: Popis rastlin na vrtu 1, 2008/2009	16
Preglednica 5: Popis rastlin na vrtu 2, 2008/2009	20
Preglednica 6: Popis rastlin na vrtu 3, 2008/2009	25

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Vrt 1 – pergola s klopmi, 2008/2009	17
Slika 2: Vrt 1 – okrasni del, 2008/2009	18
Slika 3: Vrt 2 – pergola z vrtnico, 2008/2009	22
Slika 4: Vrt 2 – soliterna magnolija, 2008/2009	23
Slika 5: Vrt 3 – brežina ob dovozu v garažo, 2008/2009	27
Slika 6: Vrt 3 – skalnjak, 2008/2009	28
Slika 7: Zastopanost posameznih barv v vrtovih, 2008/2009	30
Slika 8: Prisotnost različnih vrst okrasnih rastlin na opazovanih vrtovih, 2008/2009	32

KAZALO PRILOG

PRILOGA A: Zamisel za ureditev vrta

1 UVOD

1.1 VZROK ZA RAZISKAVO

Svoj počitek in mir si večina poišče v okrasnem delu svojega vrta, ki ga lahko oblikujemo popolnoma po svojem okusu. Uporabimo lahko vso svojo domišljijo in se poigramo z najrazličnejšimi kombinacijami rastlin s cvetovi ali listi različnih oblik in barv. Pomen ureditve vrtov vedno bolj narašča z naraščajočim standardom, tako tudi vrtovi na vaseh postajajo vedno bolj podobni mestnim. Velikokrat ljudje nimajo veliko časa za delo na vrtu, na ureditev in velikost okrasnega vrta pa vplivajo tudi njihova denarna sredstva. Zgled za ureditev ljudje dobijo v vrtnarskih revijah ali pa posnemajo ideje strokovnjakov. Iz tujine uvažamo vedno več novih vrst in sort rastlin, ki širijo izbor za sajenje.

1.2 NAMEN RAZISKAVE

Vrtovi niso narejeni po nekem pravilu. Niso podobni nekdanjim "kmečkim gartelcem" in ne razkošnim meščanskim vrtovom. Tudi v dveh enako velikih sosednjih vrtovih najdemo mnogo razlik, ki so odraz lastnikovega subjektivnega mnenja o ureditvi. Včasih je bila prva naloga vrta njegova uporabna vrednost, zdaj pa predstavlja bolj prostor za sprostitev, igro in rekreacijo.

Menimo, da nekaterim ureditev vrtov bolje uspeva, ker imajo več smisla za estetiko, drugi pa v vrt nasadijo preveč rastlin, ki včasih niti ne sodijo skupaj. Marsikdo želi posnemati soseda, ki ima zelo lepo urejen vrt, vendar pri njem rastline uspevajo drugače (zaradi drugačnih mikroklimatskih in talnih razmer).

Opazovali smo gorenjske vrtove, kjer to področje še ni bilo raziskano. Osredotočili smo se na predmestje, kjer se kaže tako vpliv mesta kot tudi vpliv narave in vasi.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 UREJEN VRT JE NEPOGREŠLJIV DEL VSAKE HIŠE

Če je vrt dovolj velik in primerno urejen, lahko zadovoljuje vse potrebe. Kmečki človek ne potrebuje posebej velikega vrta, dovolj je, če lahko vidi in opazuje lepoto rastlin, medtem ko mestni človek potrebuje prav vse razsežnosti, ki mu jih okrasni vrt lahko daje. Poklicno delo meščana poteka v zaprtih prostorih, zato tak človek naravnost potrebuje pogled na zeleno trato, čistejši zrak, počitek v senci dreves, opazovanje rastlin, itd. (Strgar, 2001).

Najpomembnejše zakonitosti, ki veljajo za urejen vrt:

- vrt in hiša skupaj sestavljata celoto;
- vrt je urejen prostor za bivanje (za počitek in razvedrilo, telesno gibanje, duševni oddih, za igro in opazovanje rastlin);
- ne glede na to, da je velikost dveh vrtov enaka, moramo vsakega od njih urediti drugače, posnemanje se ne obnese;
- manjši ko je vrt, bolj premišljeno ga je treba urediti;
- kakor vsaka živa stvar, tudi vrt zahteva redno oskrbo, zato pa je potrebno nekaj znanja;
- na majhnem prostoru ni možno imeti vsega (Strgar, 2001).

Vrtovi so različni tudi po velikosti in s tem so na voljo različne možnosti ureditve. K temu je treba prišteti še različne navade ljudi glede oskrbe in zavzetosti za vrt. Razlike glede vsebine in urejenosti nastajajo prav zato. Tako lahko rečemo, da so vrtovi nadvse pester svet; vsaka hiša ima drugačnega. Pri vseh pa gre za težnjo po tem, da bi nam bili koristni, lepi in da bi bilo naše okolje prijetno (Strgar, 2001).

Po strokovnih načelih bi moral urejen vrt imeti nekaj neponovljivega, tako po videzu kot vsebini. Pogosto se dogaja, da vseh zakonitosti, ki bi jih moral imeti vsak vrt, ljudje ne upoštevajo. Tako nosijo v svoj vrt marsikaj, kar ne spada skupaj in kar si v vsakem pogledu nasprotuje (npr. neprimerne barvne kombinacije, preraščanje rastlin, pregoste skupine rastlin). Takemu vrtu pravimo, da je našemljen ali neurejen. Pri nas pa je takih vrtov kar precej (Strgar, 2001).

2.2 KMEČKI IN MEŠČANSKI VRT SKOZI ČAS

2.2.1 Kmečki vrt

Če se ozremo v zgodovino, ko smo na Slovenskem še imeli pristne kmečke domačije, lahko ugotavljamo, da so naši kmečki ljudje imeli veliko smisla za domače vrtnarjenje. Na oknih hiš in na balkonih so že od nekdaj cvetele pelargonije, fuksije in nageljni. Cvetje je raslo okoli hiš in celo po njivah, kjer so med zeljem in korenjem cvetele še poletne astre (Strgar, 2001).

Pri urejenih kmetijah so morali imeti ob hiši in gospodarskih poslopih dovolj veliko dvorišče. Šele takrat, ko je kmet opravil vse dolžnosti, je lahko razmišljal, kaj bi še naredil, da bi bila domačija lepša in prijetnejša. Zato so na primerna mesta sadili drevesa, kot je lipa, smreka ali hrast. V starih časih namreč še ni bilo drevesnic, kjer bi lahko kupovali sadike dreves. Poleg že omenjenih so imeli še divje in prave kostanje, orehe, murve, rdeči bor in jerebiko. Bolj na robovih dvorišč pa so pogosto posajene tudi višje grmovnice, kot so španski bezeg, snežna kepa, lešniki in pušpani, na Primorskem pa še oleander, smokve in oljke. Pod krošnjami dreves so pogosto postavljali klopi ali celo mize, kjer so se poleti ljudje radi zadrževali in pomenkovali. Ob stene hiš so radi sadili vinsko trto ali samorodnice (Strgar, 2001).

Pravi ograjeni vrt je bil nekje stran od dvorišča, na sončnem mestu, vendar gospodinja še vedno pri roki. Imenovali so ga "garteljč" in obdelovala ga je v glavnem gospodinja. Gospodarji so v tak vrt hodili samo, če so v njem imeli čebelnjak ali ko je bilo treba spomladi pripeljati gnoj. V njem so pridelovali vrtnine, drobne sadeže ali jagodičje, dišavnice, zdravilne rastline, zgodnji krompir, sadike zelja, kolerabe in pese. V "garteljcu" so rasle še cvetlice, predvsem trajnice. Izmed trajnic so bile najpogostejše bele lilije, potonike, srčki, perunike, nageljni in vrtni trobentice. Skratka vse tiste trajnice, ki so se lepo razraščale in so jih z lahkoto razmnoževali. Obvezno so bile v vrtu tudi vrtnice, "gartrože", ki so se vzpenjale po plotovih (Strgar, 2001).

"Garteljč" je imel križno zasnovo. To pomeni, da je bil razdeljen na štiri dele. Na sredini je imel okroglo gredo, pot okoli nje, pa se je razdelila na štiri potke, ki so bile pravokotno naravnane na sredino. Tako so nastale štiri osnovne ploskve, na njih pa gredice za posamezne vrste rastlin. Taka oblika kmečkega ograjenega vrta je bila rahel odsev baročnega in samostanskega vrta (Strgar, 2001).

Čeprav kmečki vrt izginja, ima na območju Ptujkega polja še enako zgradbo kot nekoč. Sestavljajo ga "garteljč", zelenjavni vrt, kmečko dvorišče, sadovnjak in brajde. Med enoletnicami in trajnicami največkrat opazimo sorte, ki se same razmnožujejo in niso zahtevne za vzdrževanje. V zelenjavnem vrtu pa imajo še vedno prostor tudi nekatera zelišča (ognjič, žametnica, netresk, roženkravt in dvoletni svetlin). Na redkih kmetijah lahko opazimo tudi ostanek "garteljca", ki je obrobljen z grmički striženega pušpana. Na kmečkih dvoriščih raste jesen, platana, oreh, breza, smreka ali bor (Kovačec, 2004).

V Prlekiji je slika podobna. Poleg kmetijstva večina ljudi opravlja še dopolnilno dejavnost, saj jim to ni dovolj za preživetje oziroma nimajo volje do kmetovanja. Za lepo urejeno dvorišče velikokrat zmanjka časa, večkrat pa vidimo lepo urejeno gredo pred hišo. Stare grmovnice so ostale (forsitija, hortenzija, bodika, pušpan, šipek, španski bezeg), med enoletnicami pa so stare zamenjale nove sorte, ki ne sodijo pred kmečko hišo. Sadovnjak je zapuščen ali pa so stare sorte nadomestili z mladimi drevesi. Ob stenah hiše raste vinska trta ali kakšna druga vzpenjavka (srobot, vzpenjava vrtnica, divja trta). Le zelenjavni vrt, ograjen z lesenim plotom, ima še vedno isto vlogo (Košti, 2006).

2.2.2 Meščanski vrt

Vzporedno z rastjo mest in industrijskih središč v prejšnjih stoletjih so se skupaj z razvojem pojavljali tudi premožnejši meščani. Ti so postavljali sebi primerne hiše, vrt pa se je s tem vse bolj razvijal. Nastajali so veliki vrtovi, največje in najbolj razkošne pa so imeli graščaki. Ti meščanski vrtovi so bili, v primerjavi z današnjimi večji. Merili so po tisoč in več kvadratnih metrov. V njih je prevladovalo sadno drevje, prav tako pa so gojili zelenjavo, dišavnice in zdravilne rastline. Sadili so tudi veliko okrasnih rastlin (Strgar, 2001).

Po vsebini in obliki so se ti meščanski vrtovi močno razlikovali in le redki med njimi so bili notranje urejeni. Sadili so jih sami lastniki ali redki poklicni vrtnarji, ki so sicer poznali rastline in jih znali prav posaditi, niso pa znali vrta oblikovati. Ti vrtovi so bili naravnani na gospodarski učinek, na pridelovanje sadja in zelenjave, morda še na vrtno uto in na nujno potrebno dvorišče za dovoz kočije ter za skladovnico drv. Poleg tega pa so imeli še nekaj dekoracije, predvsem iz prestižnih razlogov. Poleg sadnega drevja je morala biti posajena srebrna smreka. Ob poti so morale biti vrtnice, po možnosti visokodebelne, čeprav na ozki gredici. Od dreves sta bili zanimivi še breza in vrba žalujka (Strgar, 2001).

Vrta v glavnem niso potrebovali za bivanje in razvedrilo. Radi so sicer posedali v senci, a to je bilo skoraj vse. Kdor je bil od sonca zagorel, je veljal za kmečkega (Strgar, 2001).

Premožnejši meščani so se radi postavljali z mediteranskimi rastlinami (palma, oleander, kamelija, mirta in oblikovani lovorji). To je bil modni in statusni dodatek. Te rastline pa so imeli v posodah, ki so jih pozimi pospravljali na hodnike v hiši ali celo v svetle kleti. V kakšnem mestu so obstajale tudi tako imenovane oranžerije, posebni prostori, kjer so posodovke shranjevali preko zime. Našel se je tudi kakšen zimski vrt - močno osvetljen in delno ogrevan prostor (Strgar, 2001).

Po drugi vojni so mesta z vrtovi in hišami vred postajala vse bolj zanemarjena in pusta. Tako lahko rečemo, da klasičnih meščanskih vrtov nimamo več (Strgar, 2001).

2.2.3 Vrt ob hiši danes

Današnji vrtovi v mestih ali na vasi se med seboj komaj še razlikujejo. Tudi hiše so si med seboj podobne. V kakšnem podeželskem kraju bi lahko našli celo večjo in razkošnejšo hišo kot v mestu. Tako se mestna bivalna kultura seli na celotno poseljeno ozemlje. A ne vedno dovolj posrečeno. Hiša, ki je postavljena v vaško okolje, kjer je še veliko odprtega prostora in zelenja, ne sme imeti enake vrtno ureditve kakor tista v mestu, kjer je vse naokrog polno betona, čeprav sta si hiši enaki. Še posebno pa to velja za hišo, ki je postavljena v povsem odprt naraven prostor. Za vrt v mestu pa je značilno, da je vsa okolica barvita, zato ne

moremo te barvitosti brez mere stopnjevati. Ena in druga skrajnost je pri nas prav pogosta (Strgar, 2001).

Vrt mora biti najprej v skladu s samo hišo, seveda pa tudi s širšim okoljem (s sosesčino in vaškim oziroma mestnim okoljem). Sedaj je v prvi vrsti prostor za oddih, sprostitve, za nujno potrebno rekreacijo na zraku in soncu. V njem iščemo tudi lepoto prostora in posameznih rastlin ter podoživljamo naraven ritem letnih časov (Strgar, 2001).

2.3 OBLIKOVANJE VRTA

Največ je ljudi, ki menijo, da si vrt lahko uredijo sami. Za vse druge stvari je potreben poklicni človek, a za vrt je pogosto drugače. So ljudje, ki so si na ta način uredili dobro oblikovali vrtove, ki jim tudi nekaj pomenijo. Ti ljubitelji se s svojo voljo in znanjem približujejo zakonitostim vrtnega oblikovanja (Strgar, 2001).

Ko začnemo z oblikovanjem vrta, se moramo najprej vprašati, kakšen naj bo in čemu naj bo namenjen. Potem šele lahko razmišljamo, kako naj dosežemo ta namen. Pri tem upoštevamo velikost in lego zemljišča, značilnost tal in kakovost zemlje, finančne možnosti in še kaj. Pomembna je hiša, njena velikost in notranja razporeditev, dostop, sosesčina. Vse te posebnosti so pri vsaki hiši nekoliko različne in že iz tega razloga posnemanje ni možno. Tudi tam ne, kjer so si hiše povsem enake in imajo enaka zemljišča. Različni so tudi prebivalci hiš, kar je treba prav tako upoštevati. Vsak vrt mora biti nekoliko drugačen, samosvoj. Različnost dosežemo z različno zasnovo in še dodatno z različnimi rastlinami (Strgar, 2001).

2.3.1 Ureditev vrta

Nadvse pomembna je postavitev hiše na pravo mesto. Pri tem smo velikokrat omejeni in se moramo ravnati po urbanističnem načrtu. Najprej je potreben ogled parcele in ugotovitev, kakšne so naše želje in prostorske možnosti. Svetovanju sledi načrtovanje, s katerim dobimo predstavbo, kako bo vrt urejen. Iz zasnove je razvidno, kje bodo potekale poti, kje bodo na primer bazen, pergola, zimski vrt in otroško igrišče. Po končanem načrtovanju si v smiselnem zaporedju sledijo izvedbena dela. Najprej so na vrsti gradbena dela, katerim, po predhodni izdelavi, sledi montaža lesenih in kovinskih izdelkov. Nato je na vrsti montaža zimskih vrtov in bazena ali drugih vodnih motivov ter razsvetljave. Na koncu pa namestimo še namakalni sistem in posadimo rastline (Strgar, 2001).

Prvo točko vsake ureditve vrta predstavlja planiranje parcele. Teren moramo ponekod tudi dvigniti ali znižati, tudi tam moramo najprej odstraniti živo plast (spodnje plasti napolnimo z grobim materialom – kamenjem in peskom). Zemlje ne smemo sejati, ker bi tako pokvarili njeno strukturo in bi bila lahko preveč zbita. Bolje je, da zemljo v vrtu

prekopavamo, kakor sejemo. Za vrt je potrebna živica, z mnogo mikroorganizmi in srednje težke sestave. Po tleh, kjer bomo pozneje sadili rastline, ne smejo voziti težki gradbeni stroji. Živica mora biti globoka vsaj 25 cm (Strgar, 2001).

Sestavine vrta se delijo na žive in nežive. Tudi neživi elementi (kamen, les, kovine) pa vrtu dajejo svojo izrazno moč. Z njimi oblikujemo ogrodje vrta. Odločilen element oblikovanja vrta pa predstavljajo rastline, ki so lepše v svoji naravni obliki razrasti kot pa rezano oblikovane. Za oblikovanje vrta ni pravil, lahko je enostavno, umirjeno in razgibano. Vedno pa mora delovati kot celota (Bernard, 1999).

Najprej vrt oblikujemo v grobih obrisih, nato šele v podrobnostih. Med posameznimi deli vrta mora vladati pravo sorazmerje (npr. med prostimi in posajenimi zemljišči, sprednjim in zadnjim delom vrta). Pomembna so tako razmerja med višinami (drevo – hiša, drevo – grmovnice) kot tudi skladnost med barvami, strukturami in oblikami. Kontrasti delajo vrt bolj zanimiv, razgiban. Z zelenjem in grajenimi elementi razčlenimo mejni nasad v več prostorov, ki jih povežemo z zanimivimi prehodi. Tudi poti so pomemben gradbeni element, vendar moramo paziti, da jih ne uporabimo preveč, posebno v majhnem vrtu. Trata je lahko namenjena tudi hoji, ali pa vanjo položimo kamnite oziroma betonske plošče (Bernard, 1999).

Vrt delimo na posamezne vrtno enote glede na dejavnosti, s katerimi se bomo ukvarjali. Glede na velikost vrta se lahko odločimo, koliko dejavnosti lahko uporabimo. Med najbolj značilne vrtno enote, ki jih najdemo v vsakem vrtu pa sodijo: predvrt, bivalni vrt in sadno - zelenjavni vrt (Rozman in Zupančič, 1987).

Predvrt je del vrta med hišo in javnim prostorom. Ponavadi si želimo, da je čim manjši, saj nam tako ostane več prostora za ostali del vrta. Ravno ta del vrta tvori javno zelenje vsake stanovanjske soseske, zato mora biti čim bolj podoben sosednjim. Sestavljajo ga poti do hišnega vhoda in garaže, parkirna mesta za avtomobile, prostor za smetnjak in poštni nabiralnik, prostor za drva in prostor s klopmi (Rozman in Zupančič, 1987).

Bivalni vrt je najbližje notranjim bivalnim prostorom in je v neposredni povezanosti s hišo. Uporabljamo ga za počitek, za jedilnico na prostem, sprejemanje gostov, rekreacijo, za igro otrok. Zelenjavni in sadni vrt sta najpogostejši sestavini naših vrtov, saj sta najbolj koristni (Rozman in Zupančič, 1987).

2.3.2 Barve v vrtu

V vrtu najprej opazimo barvno usklajenost, vsak predmet nas s svojo barvo privlači ali odbija. Posebno skrbno moramo izbrati barvo neživih sestavin vrta in hiše, saj ostane vedno enaka. Iglavci in zimzeleni listavci imajo predvsem temno zelene odtenke. Bolj raznolike so barve listavcev, ki se z letnimi časi spreminjajo. Barvitost pa v vrt vnašajo

številske cvetoče rastline, pa tudi okrasno drevje in grmovnice s svojimi okrasnimi cvetovi in listi (Bernard, 1999).

Za izbiro vrtnih rastlin je odločilen barvni ton rastlin v obdajajoči krajini (posebno zeleni toni gozdov in sivine skal). Glede na tip pokrajine izberemo tudi rastlinske vrste, ki le malo odstopajo od okolja. Ujemati se morajo predvsem z grajenimi prvinami v vrtu, kar ljudje velikokrat ne upoštevajo. Osnovna barva je zelena, ki vse ostale barve povezuje v harmonično celoto. Zelenim odtenkom dodajamo predvsem pisanolistne in belo cvetoče rastline. Rdeča barva najbolj izstopa, zato jo uporabljamo previdno, v manjših količinah. Tudi z rumeno ne smemo pretiravati, ker je tudi zelo močna. Modra barva je hladna, umirjajoča. Za druženje barv je potrebno veliko občutka. Lahko kombiniramo kontrastne barve (modra - oranžna) ali pa uporabimo trozvočje harmoničnih barv (rumena, oranžna, rdeča). Nekaterim so bolj pri srcu nežne pastelne barve. Celotna barva listov veliko prispeva k harmoniji nasada. Listi rastlin so lahko svetlo ali temno zeleni, olivno zeleni, srebrno sivi, sivo modri, rdeči, rumeni, rumeno zeleni ali belo zeleni. Tople barve dajemo v ospredje, saj prostor približajo, hladne barve pa uporabljamo v ozadju, ker prostor povečajo (Bernard, 1999).

2.4 IZBOR RASTLIN

Pri ureditvi vrta moramo upoštevati glavni namen ureditve. Nekje hočemo imeti razigran, pester vrt, drugje umirjenega, tu veliko sonca, tam predvsem senco. V drevesnicah so na voljo rastline, ki zahtevajo redno in pravilno oskrbo, druge so manj ali povsem nezahtevne. Skalnjak npr. je del vrta, kjer je treba kar naprej nekaj delati. So pa ljudje, ki pa hočejo prav to - obilo lepega vrtnarskega dela. Drugi nimajo ne časa, ne volje, ne znanja. Nekateri želijo množico različnih rastlin, drugim je več do urejenega prostora, do opazovanja rastlin in počivanja v lepo urejenem vrtu. V vrtu naj raste in cveti tisto, kar bo za ta prostor primerno (Strgar, 2001).

2.4.1 Drevesa v vrtu

Drevesa so najbolj pomembne vrtnne rastline. Z njimi ustvarjamo ogrodje, kateremu se podreja vse drugo (grmovnice, trajnice, enoletnice, igrala, vodni motivi). Včasih drevo posadimo tudi zaradi drugih namenov: za senco, zastor in za zaščito pred vetrovi. Z drevesi lahko nakazujemo tudi določeno smer (drevored), ali pa drevo posadimo na vidno mesto zaradi njegovega okrasnega namena (Strgar, 2001).

Pri ureditvi okrasnega vrta se lahko odločimo za umetno posaditev drevja, ki ima bolj okrasni namen in zahteva veliko vzdrževanja, ali za sonaravno ureditev, ki zahteva manj vzdrževanja, saj je bolj prilagojena rastišču. Poznamo pa še sajenje življenjskih skupnosti rastlin in posebna rastišča, ki zaradi raznih dejavnikov potrebujejo posebne vrste rastlin

(npr. onesnažena območja). Posebno pri izboru večjih dreves moramo biti pozorni na njihovo prezimno trdnost in življenjsko dobo, saj nam morajo služiti več let (Šiftar, 2001).

Velika drevesa v vrtovih sadimo le izjemoma, saj zrastejo nad 15 m. Za hišni vrt sta najpomembnejši skupini srednje velikih in majhnih dreves (preglednica 1). Srednje velika drevesa so visoka do največ 15 m. Njihov izbor je izredno velik. Majhna drevesa pa sežejo največ do 5 m (Strgar, 2007).

Preglednica 1: Pogostejše drevesne vrste na vrtovih (Strgar, 2007)

Slovensko ime	Latinsko ime	Lega	Višina rasti	Okrasna vrednost	Posebnosti
Ambrovec	<i>Liquidambar styraciflua</i>	sonce, polsenca	5 - 15 m	jesenska obarvanost, hrapava skorja	močna razrast krošnje in korenin, posadi se ga kot osamelec
Japonska češnja	<i>Prunus serrulata</i>	sonce	5 - 15 m	cvetenje, jesenska obarvanost	je cepljena na podlago
Klek	<i>Thuja occidentalis</i>	povsod	zelo različna	barva iglic, oblika rasti	poznamo mnogo različnih sort, odličen je za žive meje
Lilijasta magnolija	<i>Magnolia liliiflora</i>	sonce, zavetna lega	do 5 m	cvetovi, dišeč vonj	cveti pred olistanjem
Nagnoj	<i>Laburnum anagyroides</i>	sonce, polsenca	do 5 m	socvetja, dišeč vonj	viseča socvetja merijo tudi do 30 cm ('Zlati dež')
Octovec	<i>Rhus typhina</i>	sonce, polsenca	5 - 10 m	jesenska obarvanost, plodovi, razrast vej	lanski plodovi so še na vejah, ko se pričnejo razvijati novi listi, dlakavi poganjki
Pahljačasti javor	<i>Acer palmatum</i>	sonce, polsenca	do 5 m	barva listov, oblika listov	v nekem naselju obstaja tudi drevored
Tamariska	<i>Tamarix parviflora</i>	sonce	do 5 m	habitus, socvetja, listi, veje	lahko raste tudi v samem pesku, dobro prenese rez
Srebrna smreka	<i>Picea pungens</i> 'Glaucá'	sonce	različne velikosti	habitus, barva iglic	lahko ima tudi več vrhov in bolj skrivenčeno rast
Lawsonova pacipresa	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	sonce	10 - 15 m	habitus, plodovi, barva iglic	pomembna za oblikovanje vrtov

2.4.2 Grmovnice

Svet vrtnih grmovnic je velik in raznolik, za vrtove pa nadvse pomemben. Grmovnice so drevesom spremljevalne rastline. To pomeni, da z njimi dopolnjujemo osnovno ogrodje sestavljeno iz dreves. Z njimi pa lahko ustvarjamo tudi nove samostojne vrtno motive kot npr. žive meje. K velikim grmovnicam štejemo tiste, ki zrastejo več kot 2 m. Največje število grmovnic predstavljajo srednje velike grmovnice. Med nizke vrtno grmovnice prištevamo tiste, ki ne rastejo v višino, temveč ostajajo pri tleh. Zato govorimo o pokrovnih rastlinah. Sadimo jih lahko tudi namesto trate. Nekatere grmovnice imamo le bolj zaradi njihovega cvetenja (preglednica 2), pri drugih pa imajo okrasno vrednost listi, veje, habitus (preglednica 3) (Strgar, 2007).

Preglednica 2: Pogostejše cvetoče vrtno grmovnice (Strgar, 2007)

Slovensko ime	Latinsko ime	Lega	Velikost	Okrasna vrednost	Posebnosti
Forzicija	<i>Forsythia x intermedia</i>	sonce, polsenca	visoka	socvetja	oblikovalna rez takoj po cvetenju, tudi za živo mejo
Hortenzija	<i>Hydrangea macrophylla</i>	sonce	srednje visoka	socvetja	na kislih tleh se socvetja obarvajo modro
Vajgelija	<i>Weigela hybrida</i>	sonce	srednje visoka	socvetja, listi	če jih režemo po prvem cvetenju, cvetijo še do jeseni
Oslez	<i>Hibiscus syriacus</i>	sonce	srednje visoka	cvetovi, habitus	je med redkimi grmovnicami, ki cvetijo poleti; lahko ga oblikujemo v obliki drevesa
Španski bezeg	<i>Syringa vulgaris</i>	sonce	visoka	dišeča raznobarvna socvetja, habitus, oblika listov	razširjen je po vsem pasu severne poloble, lahko ga oblikujemo v obliki drevesa
Sleč	<i>Rhododendron catawbiense</i>	polsenca	srednje visoka	socvetja, dišeč vonj, listi	je zimzelen, potrebuje kislota tla, najbolje uspeva pod krošnjami visokih dreves
Medvejka	<i>Spiraea arguta</i>	sonce, polsenca	srednje visoka	socvetja, habitus	medvejke so si med seboj zelo različne
Grmasti petoprstnik	<i>Potentilla fruticosa</i>	sonce	srednje visoka	cvetovi, listi, habitus	sorta 'Red Ace' ima skoraj rdeče cvetove

Preglednica 3: Pogostejše vrtno grmovnice z drugimi okrasnimi vrednostmi (Strgar, 2007)

Slovensko ime	Latinsko ime	Lega	Velikost	Okrasna vrednost	Posebnosti
Lovorikovec	<i>Prunus laurocerasus</i>	sonce, polsenca	visoka	listi, habitus, rahlo dišeči cvetovi	je zimzelen, tudi za živo mejo, vsestranska uporabnost
Pahljačasta panešplja	<i>Cotoneaster horizontalis</i>	sonce	srednje visoka	razrast, jesenski plodovi	nižje sorte kot pokrovne rastline, za škarpe
Bršljan	<i>Hedera helix</i>	senca, polsenca	nizka	listi, plodovi, razrast	na soncu se zgornji poganjki spremenijo (okrogli listi)
Rdečelistni češmin	<i>Berberis thunbergii</i>	sonce, polsenca	srednje visoka	listi, plodovi, cvetenje	češmin je lahko zimzelen, ali pa mu odpadejo listi
Leska	<i>Corylus avellana</i>	sonce, polsenca	visoka	listi, plodovi, cvetovi	v vrtu je uporabna kadar potrebujemo nekaj med drevesom in grmom
Kalina	<i>Ligustrum vulgare</i>	sonce, polsenca	srednje visoka	habitus, plodovi, cvetovi	tudi kot prosto rastoča grmovnica
Mahonija	<i>Mahonia aquifolium</i>	polsenca, senca	srednje visoka	listi, cvetovi, plodovi	listi so bodeči, pozimi pridejo do izraza
Kosteničevje	<i>Lonicera nitida</i>	sonce, polsenca	nizka	habitus, vejice z nasprotnimi listi	zimzelena grmovnica, lahko jo oblikujemo

2.4.3 Trajnice

Trajnice so skupina neolesenelih rastlin, ki živijo več let. V vrtu dopolnjujejo osnovno ogrodje dreves in grmovnic. So obsežna skupina rastlin, med katere spadajo tudi čebulnice, dišavnice, okrasne trave in praproti (Strgar, 2001).

Visoke trajnice zrastejo več kot 100 cm in cvetijo predvsem poleti. Sadimo jih v manjših skupinah, pa tudi posamezno. Nekatere izmed njih potrebujejo tudi oporo. Med visoke trajnice štejemo: kresničevje, ostrožnik, sončnico, lučnik.

Srednje visoke trajnice zrastejo od 50 do 100 cm. Ta skupina zajema kar dve tretjini trajnic. Sadimo jih v večjih skupinah, skoraj nikoli posamezno. Mednje prištevamo: srčke, potoniko, peruniko, okrasni rman, zvončnico, maslenico, hosto, volčji bob, plamenko, krizantemo, vetrnico, astro.

Nizke trajnice zrastejo do 50 cm visoko. Mednje spadajo tudi plazeče trajnice, ki jih uporabljamo za prekrivanje tal. Sadimo jih v večjih skupinah, tudi do 15 skupin na m². To so: grenik, igličasta plamenka, avbrecija, navadni pečnik, šmarnica, teloh, jeglič, nagelj, krvomočnica, sivka, svišč, itd. (Strgar, 2001).

Preden se odločimo, katere trajnice izbrati, najprej preverimo, katere vrste bodo ustrezale določenemu rastišču. Trajnice lahko sadimo na senčna in polsenčna mesta pod drevesi (hosta, vrtno kresnice), na obrobja drevesnih krošenj (srčki, podlesna vetrnica), na odprt prostor (pampaška trava), na kamnit prostor (homulica, smiljka), okrasno gredo (nepostarnik, begonija, dalija), obvodni prostor (navadna peruša) in v vodne površine (lokvanj) (Kravanja, 2001).

Okrasne trave so skupina trajnic, ki jih gojimo zaradi raznolikih suličastih listov, cvetov in njihove oblike rasti (šaš, pampaška trava, siva ovčja bilnica, pisanka). Lepe so večji del leta; od spomladi, ko začenjajo odganjati sveži listi, pa vse dokler sneg ne poleže posušenih stebel s klasastimi socvetji. Lepe so posebno v jesenskem času. Trave so nezahtevne trajnice, ki ne potrebujejo veliko oskrbe. Pomembno je, da so tla dobro prepustna, saj vlaga pozimi večini trav škodi. Večje trave ponavadi sadimo posamezno ali v skupinah po tri skupaj. Manjše trave pa sadimo po več skupaj. Jeseni trav ne režemo. Pustimo jih, da se posušijo, ker so lahko okrasne tudi pozimi (Strgar, 2001).

2.4.4 Enoletnice in dvoletnice

Enoletnice in dvoletnice vrtovom dajejo živahnost in barvitost. Gredice in obrobke pa lahko vsako leto uredimo drugače. Lahko jih kombiniramo s trajnicami, jih uporabljamo kot pokrovne rastline. Vzpenjave enoletnice pa se ob opori dobro razrastejo. Med enoletnicami na vrtovih najpogosteje sadijo žametnice, cinije, dalije, marjete, ognjič,

portulak, salvije, rudbekije, suhocvetke, repati ščir, zajčke, kozmeje, okrasni mak, vrtni nagelj, ostrožnik, sončnice, vrtni oslez. Med vzpenjavimi enoletnicami so zelo pogoste: dišeči grahor, kapucinka, lepi slak in krilata tunbergija. Najbolj tipične dvoletnice na vrtu pa so: mačehe, lučnik, marjetica, škrlatni naprstec, spominčice, zvončnice in turški nagelj (Podgornik-Reš, 1999).

2.5 TRATA

Vrtna trata je bistveni sestavni del vsakega bivalnega vrta, tako estetsko kot tudi iz uporabnih razlogov. V vrtu ji je namenjen osrednji in najvidnejši del. Po trati tudi usmerjamo poglede v njeno okolje, zlasti pa na najpomembnejše točke v vrtu. Če je namenjena za otroško igrišče, jo bomo namestili nekje na obrobju, vendar tudi na vidnem mestu (Strgar, 2001).

Velikost trate v bivalnem vrtu je predvsem odvisna od velikosti parcele, od postavitve hiše in razgibanosti zemljišča. Glede velikosti trate pri strokovnih vrtnarjih velja zlato pravilo, ki pravi naj ne bo manjša od 20 m². Če v vrtu ni dovolj prostora za večjo tratno ploskev, naj se drobni kosi zemlje strnjeno zasadijo s pokrovnimi rastlinami (Strgar, 2001).

Trata v vrtu povezuje pestre oblike in barve drugih rastlin. Šele ob njej barve prav zaživijo. Trato sestavlja več vrst in sort trav, ki so primerne za določene namene (za hojo, šport, za težka tla, lahka, peščena, za sušna območja). Za lepo trato je potrebno tla dobro in globoko pripraviti. Zemlja mora biti dobro založena s hranili, rahla, srednje težka ali lažja in ne kislja. Preden seme posejemo, moramo zemljišče dobro zravnavati. Posejano seme tudi povaljamo in ga vsak dan zalijemo. Ko vzkljuje, trato vsak teden pokosimo (Bernard, 1999).

V vrtu uporabljamo trato za okras ali v uporabne namene (hojo, tek). Okrasno trato sestavljajo le nežne sorte trav, ki jih pogosto kosimo. Je gosta zelena preproga brez plevelov, ki je namenjena le v okras in ni primerna za hojo. Z vzdrževanjem okrasne trate je veliko dela in stroškov. Poleg redne košnje jo je potrebno gnojiti, odstranjevati plevel, zračiti in ob pomanjkanju vlage tudi zalivati. Uporabna trata prenese hojo, saj je bolj trpežna od okrasne. Zaželene so sorte trav, ki se razraščajo v širino. Uporabna trata potrebuje manj oskrbe kot okrasna, vendar jo moramo ob večji obremenitvi pogosteje kositi. Pleveli v trati, ki se pogosto zasejejo, so znak, da jim primanjkuje hranil. Preženemo jih že s pravilnim gnojenjem in košnjo, po potrebi tudi s herbicidi. Nekateri pa raje pustijo prikupne marjetice, kot da bi jih preganjali s strupi (Bernard, 1999).

2.6 ŽIVA MEJA

Živo mejo predstavljajo rastline, ki so posajene v neki liniji in skupaj tvorijo sklenjeno celoto. Glede na način vzdrževanja ločimo strižene in prosto rastoče žive meje. Strižene

žive meje sestavljajo le rastline ene rastlinske vrste, ki jim redno skrajšujemo poganjke. Za prosto rastoče žive meje pa ni nujno, da so iz ene rastlinske vrste, lahko tudi iz dveh ali treh, če imajo podoben način rasti in zrastejo približno enako visoko. So širše od striženih, saj pustimo, da obdržijo naravni način rasti (Rozman in Zupančič, 1987).

Žive meje uporabljamo:

- za razmejitev vrta s soslednjimi,
- za zaščito pred vetrom,
- za zastor pred soslednjimi pogledi,
- za ločitev posameznih vrtnih prostorov,
- kot okvir k drugim okrasnim rastlinam (Rozman in Zupančič, 1987).

2.7 SKALNJAK

Prostor za skalnjak naj bo čim bolj naraven. Zanj lahko izkoristimo brežino ali izkop za klet, vodne kotanje in poti. Za skalnjak uporabljamo kamen, ki ni popolnoma spran, vendar tudi ne preostrih oblik kot lomljenec iz kamnoloma. Ne sme biti niti premehak, da prehitro ne razpade. Za skalnjak ni potrebno navoziti veliko skalovja, že nekaj lepo razporejenih skal, bo zbujalo pravi vtis skalovitega rastišča. Najlepše deluje, če izberemo več večjih skal, ki jim dodamo nekaj manjših. Večje skale morajo biti dolge 50 – 80 cm in nekoliko ožje. Velike skale najprej vgradimo v tla in jih razporedimo tako, da so med njimi različno velike niše za rastline. Potem dodamo še manjše skale. Skale vedno ležijo s težjo stranjo na tleh, saj tako dajejo najbolj naraven videz. Medtem ko določimo obris skalnjaka, najprej poskrbimo za dober odtok vode. Če tla nismo dovolj prepustna, za podlago nasujemo še debelejšo plast gramoza in prostore med skalami zasujemo z ustreznim substratom. Skalnjak je lahko popolnoma izpostavljen soncu ali pa tudi v popolni senci. Glede na lego se odločimo, katere rastline bomo izbrali. Vedno pa v skalnjak sadimo nizke vrste rastlin (ruševje, homulice, planiko, karpatsko zvončnico, spomladansko reso, nizke narcise, plazečo trdolesko, iglasto plamenko, nizki češmin) (Bernard, 1999).

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 OPIS VRTOV

Za raziskavo smo si izbrali tri različne vrtove v ožji okolici Kranja. Vrtova 1 in 2, ki sta si bolj blizu, se nahajata 2 km jugovzhodno, vrt 3 pa 4 km severovzhodno od mesta.

3.1.1 Vrt 1

Parcela ima obliko petkotnika, v velikosti približno 400 m². Hiša na vzhodu meji na sosednjo (dvojček), na zahodu pa na gozd. Tako je vrt razdeljen na dva večja dela (pred hišo in za njo). Pred hišo je dolgo dvorišče iz betonskih tlakovcev H-oblike, ki ga omejujejo betonski robniki. Pred vhodom je del površine tlakovana s temno rdečimi kamni naravnih oblik, prav tako tudi prostor za mizo in klopi ter nekaj površine za hišo. Ob hiši pa sprednji del vrta z zadnjim povezuje pot iz betonskih plošč.

3.1.2 Vrt 2

Vrt je terensko bolj razgiban. Parcela meri približno 600 m² in je nepravilne štirikotne oblike. Hiša stoji približno na sredini vrta. Vrt je ograjen z žičnato ograjo in ima tri vhode, ki jih zapirajo železna drsna vrata. Pred hišnim vhodom je betonirano dvorišče. Betoniran je tudi dovoz do garaže in prostor za parkiranje v zadnjem delu vrta. Poti čez vrt in okoli hiše sestavljajo betonske 'klinker' plošče. Ob poti stoji manjši vodnjak. Poleg garažnih vrat je na obeh straneh brežina, utrjena s tlakovci ('rušniki'), na njih pa so izdelane lesene stopnice. Na vzhodni in južni strani vrt meji na cesto, zato sta tam tudi dve ulični svetilki. V kotu okrasnega vrta stoji večja pasja uta. Pri vhodu in za hišo so manjše lesene klopi, poleti pa na trato postavijo še plastično mizo in stole.

3.1.3 Vrt 3

Vrt ima nepravilno štirikotno obliko in se razprostira na 800 m² zemljišča. Pred večjo hišo, L-oblike se nahaja makadamsko dvorišče, posuto z zelenkastimi kamenčki. Okrog hiše pa vodi tlakovana pot. Do garaže se spušča asfalten dovoz, ki ga na obeh straneh obdaja posajena brežina. Vrta ne ograjujejo ograje iz neživih materialov, temveč več vrst žive meje. Tik ob garažnih vratih na obe strani vodijo sive kamnite stopnice.

3.2 METODE DELA

Z opisom in opazovanjem različnih okrasnih vrtov smo najprej skušali prikazati njihovo prvotno ureditev. Naš namen je bil tudi ugotoviti, kako se vrtovi na Gorenjskem spreminjajo. V času enega leta smo opazovali tri vrtove v okolici Kranja. Pri izbiri vrtov smo bili pozorni na večje razlike (vzdrževanje, izbira rastlinskih vrst, spremembe). Vrtovi se razlikujejo po velikosti, obliki in nasaditvi z različnimi rastlinami. Lastniki vrtov imajo zelo različen okus, pa tudi njihov čas za delo na vrtu se precej razlikuje.

Začeli smo z mesecem majem in obiskali vse vrtove. Najprej smo popisali vse rastline in naredili skico vrta. Zabeležili smo si tudi vse dele vrta (poti, grede, trato) in vse dele tudi posebej fotografirali. Podatke smo analizirali in jih sproti primerjali.

Potem smo vsak mesec posebej opazovali spremembe na vrtovih in jih prav tako beležili ter fotografirali. Posebej smo bili pozorni na oskrbo vrtov in na novo posajene rastline. Lastniki vrtov so nam tudi povedali nekaj zanimivosti, nismo pa uporabili ankete.

Podatke, ki smo jih uporabili, smo zbirali s fotografijami, skicami in ustnimi viri.

Vrtove smo primerjali med seboj glede na prisotnost različnih okrasnih rastlin. Iz popisa rastlin smo izračunali količino enoletnic, dvoletnic, trajnic, vzpenjavk in lesnatih rastlin na vrtovih. Te skupine rastlin smo preračunali v odstotke in jih prikazali s sliko. Na podoben način smo predstavili navzočnost različnih barv v vrtovih. Sešteli smo vse rastline posamezne barve, jih odšteli od vseh rastlin in prav tako preračunali v odstotke. S sliko smo dobili zanimive rezultate.

4 REZULTATI

4.1 VRT 1

4.1.1 Hortikulturni opis vrta

Izbor rastlin v vrtu 1 je preprost, popisali smo 36 rastlinskih vrst (preglednica 4). Večinoma je posajen predvrt, saj za hišo ni veliko sonca. Na gredah prevladujejo enoletnice v toplih barvnih kombinacijah, trajnic je zelo malo (ob robu gredic in trate).

Preglednica 4: Popis rastlin na vrtu 1, 2008/2009

Slovensko ime	Latinsko ime	Barva cvetov/listov
Žametnica	<i>Tagetes patula</i>	rumena, pisana
Gladiola	<i>Gladiolus sp.</i>	rdeča, rumena
Kala	<i>Zantedeschia aethiopica</i> 'Spotted giant'	bela, listi imajo svetle pike
Dlakava kadulja	<i>Salvia sp.</i>	temno modra, listi sivkasti, dlakavi
Pečnik	<i>Armeria maritima</i>	roza
Vrtni nagelj	<i>Dianthus deltoides</i>	svetlo roza
Rudbekija	<i>Rudbeckia fulgida</i>	rumena
Sončnica	<i>Helianthus annuus</i>	rumena
Turški nagelj	<i>Dianthus barbatus</i>	roza, bela, rdeča
Marjetica	<i>Bellis perennis</i>	bela, rdeča, roza
Hrušica	<i>Muscari sp.</i>	modra
Ognjič	<i>Calendula officinalis</i>	rumena, oranžna
Plahtica	<i>Alchemilla vulgaris</i>	rumena
Okrasni rman	<i>Achillea millefolium</i> 'Moon Shine'	rumena
Velika vrtna zvončica	<i>Campanula sp.</i>	bela, vijolična
Lilija	<i>Lilium sp.</i>	oranžna s temnimi pikami
Tulipan	<i>Tulipa Darwin hybrid</i>	rumena
Narcisa	<i>Narcissus poeticus</i>	bela z rdečim robom
Hijacinta	<i>Hyacinthus orientalis</i>	roza, vijolična
Kobulni grenik	<i>Iberis umbellata</i>	bela
Šmarnica	<i>Convallaria majalis</i>	bela
Iglasta plamenka	<i>Phlox subulata</i>	roza
Potonika	<i>Paeonia officinalis</i>	roza
Srebrni plazeči brin	<i>Juniperus horizontalis</i> 'Wiltonii'	iglice srebrne
Zimzelen	<i>Vinca minor</i>	vijolična
Bršljan	<i>Hedera caucasigena</i>	-

se nadaljuje

se nadaljuje

Slovensko ime	Latinsko ime	Barva cvetov/listov
Lovorikovec	<i>Prunus laurocerasus</i>	bela
Klek	<i>Thuja occidentalis</i>	-
Lawsonova pacipresa	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	sivo modre iglice
Forzicija	<i>Forsythia sp.</i>	temno rumena
Oslez	<i>Hibiscus syriacus</i>	vijolična, roza, bela
Kristavec	<i>Brugmansia arborea</i>	svetlo oranžna
Bananovec	<i>Musa basjoo</i>	-
Vinska trta	<i>Vitis vinifera</i>	-
Vrtni jagodnjak	<i>Fragaria hybrida</i>	bela
Rabarbara	<i>Rheum officinale</i>	-

Nad mizo in klopmi je široka železna pergola, po kateri se vzpenjajo tri sadike vinske trte ter bršljan, za katerega je pri strani pergole narejena še manjša lesena lestev (slika 1). Poleg pergole je kot soliterna rastlina na nizko pokošeni trati posajen lovorikovec. Trata se pojavlja na več delih vrta in z robniki meji na tlakovane površine.

Slika 1: Vrt 1 – pergola s klopmi, 2008/2009

Poleg dvorišča je del zemljišča rahlo dvignjen (15 cm). Ta del naj bi bil namenjen zelenjavnemu vrtu. V tem primeru pa ima okrasni namen (slika 2). V njem prevladujejo žametnice, gladiole in kale. Na koncu gredic poleti iz posod v vrt posadijo tudi bananovce in kristavec. Ob robu okrasnih gredic smo zasledili manjše skupine trajnic (plamenka,

potonika, pečnik, dlakava kadulja, vrtni nagelj, rudbekija) in čebulnic (tulipan, narcisa, hijacinta, lilija, hrušica). Pri pergoli s trto je manjša gredica (z enoletnim cvetjem, čebulnicami in oslezom), ob njej pa majhen kos trate. Med okrasnim delom vrta in cesto se nahaja majhen pas trate, na kateri sta dve živi meji. Živa meja iz modro zelenih pacipres je tik ob cesti, meter za njo pa so posadili živo mejo iz kleka, ki bo nadomestila pacipresino živo mejo. Na manjšem delu trate poleg dvorišča je še ena soliterna pacipresa.

Slika 2: Vrt 1 – okrasni del, 2008/2009

Za hišo je poleg tlakovane površine še večji kos trate, na katerem stojita dva soliterna osleza, oblikovana v manjši drevesci.

4.1.2 Vrt med letom

Nasad rastlin na vrtu se skozi leto ni zelo spreminjal. Predvidevamo, da jim primanjkuje tudi časa za oskrbo. Lesnatih rastlin je malo, prevladujejo pa necvetoče zimzelene rastline. Med cvetočimi rastlinami prevladujejo tople barve (rumena, oranžna, rdeča), posebej je to značilno za sezonske rastline. Vsi oslezi so oblikovani v manjša drevesca.

Živa meja iz prosto rastočih pacipres se že stara, s svojo velikostjo pa tudi ovira pogled na cesto, zato so se odločili za novo živo mejo iz klekov, ki so jih posadili približno 2 m za pacipresami. Ko se bodo kleki okrepili, bodo paciprese odstranili.

Okrasni del za sezonsko cvetje vsako pomlad posebej oblikujejo v gredice, ki jih stalno spreminjajo. Žametnice so vzgojili iz semena, ki so ga shranili lansko leto. Konec maja so v vrt posadili še nekatere posodovke, ki so jih čez zimo imeli v kletnih prostorih (kristavec, bananovec). Prav tako so prezimile kale, dalije in gladiole.

Čez leto so imeli težave s polži, mravljami in ušmi, ki so jih zatirali s fitofarmacevtskimi sredstvi (akaricidi). Proti polžem so gredice posuli s pepelom.

Trato so kosili približno enkrat mesečno, rezali pa so le osleze in lovorikovec (kolikor so potrebovali zelenja za aranžmaje). Oblikovali so tudi vinsko trto in privezovali bršljan k opori, ker se ni dovolj dobro oprijemal. Forzicijo so spomladi posadili na rob okrasne grede in jo privezali k opori. Narcise so potem, ko so odcvetele, zvezali v kitke. Odstranili so tudi ognjič, turške nageljne in marjetice. Potoniko so po cvetenju porezali do tal, prav tako pa so odstranili tudi rabarbaro. Jeseni so bananovce in kristavec spet presadili v posode in izkopali gomoljnice (kale, dalije in gladiole). Odstranili so vse enoletnice in vrt ročno prekopali.

Izbor rastlin je preprost. Raje razmnožijo že obstoječe rastline, kot da bi kupovali nove. Izvedeli smo, da so semena žametnic zamešali. Namesto pisanih višje rastočih žametnic bi morale biti rumene nižje rastoče.

4.2 VRT 2

4.2.1 Hortikulturni opis vrta

Okrasni del vrta pokriva več kot 3/4 površine vrta. Vrt je glede okrasnih vrst in sort rastlin zelo bogat (preglednica 5).

Preglednica 5: Popis rastlin na vrtu 2, 2008/2009

Slovensko ime	Latinsko ime	Barva cvetov/listov
Narcisa	<i>Narcissus poeticus</i> , <i>Narcissus sp.</i>	bela, z rdečim robom, trobentasto rumena
Tulipan	<i>Tulipa triumph</i> , <i>Tulipa darwin hybrid</i>	rdeča, oranžna, roza, rumen, pisan
Hijacinta	<i>Hyacinthus orientalis</i>	roza, bela
Hrušica	<i>Muscari sp.</i>	modra
Verbena	<i>Verbena x hybrida</i>	rdeča
Ivanjščica	<i>Leucanthemum vulgare</i>	bela
Zvončnica	<i>Campanula medium</i>	vijolična, bela
Žametnica	<i>Tagetes patula</i>	rumena
Sončnica	<i>Helianthus annus</i>	rumena
Vrtni nagelj	<i>Dianthus plumarius</i>	svetlo roza, sivkasti listi
Črnika	<i>Nigella damascena</i>	bela
Maslenica	<i>Hemerocallis fulva</i>	oranžna
Lilija	<i>Lilium bulbiferum</i>	beloroza
Šmarnica	<i>Convallaria majalis</i>	bela
Perunika	<i>Iris sp.</i>	modra
Pisanolistni zimzelen	<i>Vinca major</i> 'Variegata'	vijolična
Navadni zimzelen	<i>Vinca minor</i>	vijolična
Smiljka	<i>Cerastium tomentosum</i>	bela, sivkasti listi
Polegli reličnik	<i>Cytisus procumbens</i>	rumena
Hosta	<i>Hosta fortunei</i>	pisani listi – belo zeleni
Praprot (podlesnica)	<i>Polystichum setiferum</i>	-
Pampaška trava	<i>Cortaderia richardii</i>	temno rdeča
Okrasni teloh	<i>Helleborus orientalis</i>	temno rdeč z belimi progami
Potonika	<i>Paeonia officinalis</i>	roza
Plazeči brin	<i>Juniperus horizontalis</i>	-
Smrdljivi brin	<i>Juniperus sabina</i>	-
Stožčasti brin	<i>Juniperus virginiana</i>	modro zelene iglice
Smreka	<i>Picea abies</i>	-
Korejska jelka	<i>Abies koreana</i>	-
Povešava smreka	<i>Picea abies</i> 'Pendula'	-
Ruševje	<i>Pinus mugo</i>	-
Klek	<i>Thuja occidentalis</i>	-
Kanadska čuga	<i>Tsuga canadensis</i>	-
Lovorikovec	<i>Prunus laurocerasus</i>	bela
Pisanolistna trdoleska	<i>Euonymus fortunei</i> 'Emerald Gaiety'	zeleno beli listi
Kosteničevje	<i>Lonicera nitida</i>	rumena

se nadaljuje

se nadaljuje

Slovensko ime	Latinsko ime	Barva cvetov/listov
Vrtnica	<i>Rosa sp.</i>	svetlo rdeča enojna, temno rdeča, rumena, pisana
Forzicija	<i>Forsythia sp.</i>	temno rumena
Azaleja	<i>Azalea sp.</i>	svetlo rdeča
Španski bezeg	<i>Syringa vulgaris</i>	beloroza
Tamariska	<i>Tamarix parviflora</i>	roza
Zvita leska	<i>Corylus avellana</i> 'Contorta'	bela
Zvita vrba	<i>Salix matsudana</i> 'Tortuosa'	-
Ameriški dren	<i>Cornus florida</i> 'Rubra'	roza
Pahljačasti javor	<i>Acer palmatum</i>	jeseni rdeči listi
Magnolija	<i>Magnolia soulangiana</i>	belo vijolična
Medvejka	<i>Spiraea arguta</i>	bela
Robinija	<i>Robinia hispida</i>	bela
Povešava vrba	<i>Salix caprea</i> 'Pendula'	rumena
Nagnoj	<i>Laburnum anagyroides</i>	rumena
Breza	<i>Betula pendula</i>	-
Japonska češnja	<i>Prunus serrulata</i>	svetlo roza
Srobot	<i>Clematis sp.</i>	bela, rdeča
Trobovec	<i>Campsis radicans</i>	oranžna
Glicinija	<i>Wisteria sinensis</i>	vijolična

Rdeče in rumene vzpenjave vrtnice se vzpenjajo ob dveh višjih pergolah, v obliki loka, poleg dvorišča in čez pot za hišo (slika 3).

Slika 3: Vrt 2 – pergola z vrtnico, 2008/2009

Imajo tudi visoke grmičaste vrtnice na manjših gredicah ob obeh svetilkah. Čez visoko okroglo pergolo sredi trate za hišo se preveša trobovec. Na vzhodni strani vrta imajo živo mejo iz kleka, na zahodni strani pa je sadni vrt. Trata pokriva več kot 60 % vrtno površine. V bližini pasje ute je tudi manjši zelenjavni vrt. Dve večji gredi se nahajata pred hišo, manjši gredici pa ob svetilkah. V njih rastejo spomladanske čebulnice (tulipani, narcise, hijacinte), cvetoče enoletnice (žametnica, sončnica, verbena) in trajnice (smiljka, pisanolistni zimzelen, azaleja). V vrtu zasledimo bolj soliterne rastline, ki so razporejene po vsej trati, predvsem grmovnice in manjša drevesa, skupin skoraj ni (slika 4).

Slika 4: Vrt 2 – soliterna magnolija, 2008/2009

Pri vhodu na dvorišče je na desni strani skupina brinov in forzicija, na levi pa strižen lovorikovec. Pri desni ograji poleg iglavcev stoji manjši španski bezeg, pod katerim je skupina perunik. Pod smreko pred hišo je grmiček hoste in okrasni teloh, za njo pa nižja japonska češnja. Ob živi meji iz klekov stojita še razvejana tamariska in breza. V zadnjem delu okrasnega vrta, poleg parkirnega prostora, najdemo še zvito lesko in zvito vrbo, pod katero se nahaja tudi navadni zimzelen. Ob ozki poti, ki vodi čez okrasni vrt rasteta še dva šopa pampaške trave. V senci poleg trobovca je manjša skupina zimzelenih grmovnic (ruševje, klek, pisanolistna trdoleska) in povešava vrba. Poleg zelenjavnega vrta stoji ameriški dren, pri pasji uti pa nagnoj, kosteničevje in pahljačasti javor. Ob žičnati ograji se vzpenjata dve sorti srobota, pod njo pa je še nekaj šmarnic. Na levi strani od dovoza v garažo raste magnolija, pod katero je polegli reličnik in več skupin narcis. Tukaj je tudi belo cvetoča medvejka in soliterna robinija, na ograjo pa je privezana glicinija.

4.2.2 Vrt med letom

Za delo v vrtu sta odgovorna dva družinska člana. Kljub zasedenosti zaradi službene dolžnosti najdeta veliko časa za vzdrževanje vrta. Vse leto nismo opazili nobenega plevela. V vrtu je mnogo cvetočih grmovnic in manjših dreves, ki imajo veliko okrasno vrednost. Tako posamezna rastlina skoraj ne pride do izraza. Barve se lepo ujemajo, čeprav v vrtu najdemo široko paleto rastlin, različnih barv cvetov in listov.

Vrt je bil vse leto zelo lepo urejen, vedno smo v njem videli kakšno novo rastlino.

Na gredah je bilo posajeno sezonsko cvetje (čebulnice, žametnice, verbene, črnika, sončnica), ki so ga kombinirali z zimzelenimi in lesnatimi rastlinami (pisanolistni zimzelen, azaleja, brin, grmaste vrtnice). Sezonsko cvetje pa raste tudi pod nekaterimi drevesi in vzpenjavkami.

Ko je odcvetelo spomladansko cvetje, so zvezali narcise, del večje grede pa posejali s trato. Narcise so rasle tudi na trati v več manjših skupinah. Manjše gredice so obdane z večjimi prodniki kot tudi obe pampaški travi. Potonike in pampaški travi so poleti obdali z žičnato mrežo, saj so se preveč na široko razrasle. Kasneje so grmičke potonik odstranili in tamkajšnjo zemljo pokrili s pokošeno travo. Trobovec je zacvetel že mesec prej kot ponavadi (sredi julija). Pravijo, da verjetno zaradi visokih temperatur spomladi.

Lovorikovec so poleti večkrat porezali z električnimi škarjami na okroglo obliko. Ostale grmovnice in drevesa režejo po svoje oziroma po nasvetih prijateljev in sosedov večkrat na leto. Nagnoj so z žico privezali na pasjo uto, da bi zravnali njegovo rast. Pod žico so dali majhne lesene deščice, da ne bi poškodovali debla. Trato kosijo dvakrat mesečno, včasih celo tedensko. Med cvetenjem so trato, kjer so ivanjščice, pustili nepokošeno. Posebno jeseni so pokošeno trato skupaj z odpadlim listjem dali okrog nekaterih dreves in gomoljnic in s tem poskrbeli za nekatera rastlinam manjkajoča hranila.

Spomladi so ob ograjo posadili glicinijo, na več mestih smo opazili tudi na novo posajene maslenice. Mlade so tudi naslednje rastline: robinija, srobot (dve sorti), ameriški dren, hosta, skrivenčena vrba in leska, plazeči brin v največji gredi in vzpenjave vrtnice (rumena in temno rdeča). V gredo so posadili tudi nekaj grmastih vrtnic. Pred zimo so porezali vse vrtnice in jih zaščitili s smrečjem. Perunikam in maslenicam so dodali pokošeno travo, prav tako pa tudi nekaterim lesnatim rastlinam. Ameriški dren so popolnoma obdali s suhimi narezanimi bambusovimi palicami.

V vrtu se je pojavilo tudi nekaj težav:

- sleč kljub šotni zemlji ni dobro uspeval, azaleji enake razmere niso škodile,
- brin napada pršica,
- brezi so se prezgodaj (avgusta) začeli sušiti listi in so tudi prej odpadli,
- občutljivejši srobot (bel) se je popolnoma posušil, medtem ko odpornejši (rdeč) še uspeva,
- rumena vzpenjava vrtnica ni dobro uspevala, medtem ko temno rdeča lepo raste (voda zaradi brežine hitro odteče),
- hosto so napadali polži, da so jo morali popolnoma odstraniti (deževna pomlad),
- robinija dela ogromno koreninskih izrastkov daleč naokrog.

4.3 VRT 3

4.3.1 Hortikulturni opis vrta

Vrt ima zelo naravno vsebino in zgradbo. Zanj je odgovoren upokojenec, ki ima veliko časa in volje za delo na vrtu. Vrt je zanimiv v vseh letnih časih, saj imajo veliko različnih cvetočih rastlin (preglednica 6), posebej spomladi, ko se odprejo cvetovi najrazličnejših čebulnic.

Preglednica 6: Popis rastlin na vrtu 3, 2008/2009

Slovensko ime	Latinsko ime	Barva cvetov/listov
Trobentica	<i>Primula acaulis</i>	rumena
Mali zvonček	<i>Galanthus nivalis</i>	bela
Mačeha	<i>Viola x wittrockiana</i> - hibridi	rumena, oranžna
Encijan	<i>Gentiana acaulis</i>	modra
Planika	<i>Leontopodium alpinum</i>	sivo-bela
Liatris	<i>Liatris spicata</i>	roza
Lilija	<i>Lilium bulbiferum</i>	oranžna
Sončnica	<i>Helianthus annuus</i>	rumena
Velikonočnica	<i>Pulsatilla vulgaris</i>	vijolična
Šmarnica	<i>Convallaria majalis</i>	bela
Astra	<i>Aster novae-angliae</i>	svetlo in temno vijolična
Krvomočnica	<i>Geranium sylvaticum</i>	vijolična
Vrtni nagelj	<i>Dianthus deltoides</i>	svetlo in temno roza
Rudbekija	<i>Rudbeckia fulgida</i>	rumena
Dalija	<i>Dahlia variabilis</i>	bela, oranžna, rumena
Podlesna vetrnica	<i>Anemone nemorosa</i>	bela
Vetrnica	<i>Anemone coronaria</i>	rdeča, roza, vijolična
Jetrnik	<i>Hepatica nobilis</i>	vijolična
Sivka	<i>Lavandula angustifolia</i>	vijolična
Pampaška trava	<i>Cortaderia selloana</i>	bela
Okrasna trta	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	jesenska rdeča barva listov
Bršljan	<i>Hedera helix</i>	-
Kobulni grenik	<i>Iberis sempervirens</i>	bela
Hosta	<i>Hosta plantaginea</i>	bela
Zimzelen	<i>Vinca minor</i>	vijolična
Vrtnica	<i>Rosa sp.</i>	rdeča
Praprotn	<i>Polystichum setiferum</i>	-
Plamenka	<i>Phlox subulata</i>	roza
Metličje	<i>Cytisus scoparius</i>	rumena, roza

se nadaljuje

se nadaljuje

Slovensko ime	Latinsko ime	Barva cvetov/listov
Avbrecija	<i>Aubretia deltoidea</i>	roza
Volčji bob	<i>Lupinus polyphyllus</i>	roza
Netresk	<i>Sempervivum tectorum</i>	rumena
Smiljka	<i>Cerastium tomentosum</i>	bela
Homulica	<i>Sedum sp.</i>	rdeča, roza
Pelin	<i>Artemisia absinthium</i>	srebrno sivi listi
Perunika	<i>Iris sp.</i>	vijolična
Narcisa	<i>Narcissus sp.</i>	rumena, bela
Tulipan	<i>Tulipa darwin hybrid</i> <i>Tulipa saxatilis</i> <i>Tulipa kaufmanniana</i>	rumena, roza, rdeča, roza rumena, vijolična
Rumeni luk	<i>Allium molly</i>	rumena
Hrušica	<i>Muscari sp.</i>	modra
Beli gaber	<i>Carpinus betulus</i>	bela
Mahonija	<i>Mahonia aquifolium</i>	rumena
Japonski pahljačasti javor	<i>Acer palmatum 'Dissectum'</i>	temno rdeči listi
Kosteničevje	<i>Lonicera nitida</i>	bela
Ruševje	<i>Pinus mugo</i>	-
Hortenzija	<i>Hydrangea macrophylla</i>	roza
Brin	<i>Juniperus chinensis</i>	iglice belo zelene
Medvejka	<i>Spiraea japonica</i>	roza
Tisa	<i>Taxus baccata</i>	-
Japonska češnja	<i>Prunus serrulata</i>	svetlo roza
Oslez	<i>Hibiscus syriacus</i>	roza, vijolična, bela
Lovorikovec	<i>Prunus laurocerasus</i>	bela
Ambrovec	<i>Liquidambar styraciflua</i>	jesenska obarvanost listov: oranžna, rdeča, temno vijolična
Rdečelistna bukev	<i>Fagus sylvatica 'Purpurea'</i>	temno rdeči listi
Petoprstnik	<i>Potentilla fruticosa</i>	rumena
Dojcija	<i>Deutzia scabra 'Magician'</i>	roza
Octovec	<i>Rhus typhina</i>	rdeča
Vajgelija	<i>Weigela florida</i>	roza
Forzicija	<i>Forsythia sp.</i>	rumena
Panešplja	<i>Cotoneaster horizontalis</i>	bela
Klek	<i>Thuja occidentalis</i>	-
Češmin	<i>Berberis thunbergii</i>	rumena, rdeči listi

Največjo površino okrasnega vrta pokriva trata. Na brežinah ob garažnem dovozu uspevajo razne trajnice in lesnate rastline (octovec, medvejke, tisa, vajgelija, navadni zimzelen, šmarnice, plamenka, jetrnik, mali zvonček, podlesna vetrnica, hosta, panešpljica, homulica in kobulni grenik) (slika 5).

Slika 5: Vrt 3 – brežina ob dovozu v garažo, 2008/2009

Na sprednji desni strani imajo večji skalnjak (slika 6) in poleg njega soliterni ambrovec, skale pa krasijo grede tudi v ostalih delih vrta. Osnovo valovito oblikovanega skalnjaka tvorijo velike rdečkasto sive skale. V ozadju uspevajo razne grmovnice (tise, lovorikovec, pahljačasti javor, kosteničevje in grmičaste vrtnice), japonska češnja in metličje. Sprednji del skalnjaka pa pokrivajo nižje rastoče dvoletnice in trajnice (mačeha, planika, encijan, tulipani, plamenka, krvomočnica, velikonočnica, trobentice, astre, liatris, rumeni luk, avbrecija, vrtni nagelj in perunike).

Slika 6: Vrt 3 – skalnjak, 2008/2009

Za skalnjakom je večja skupina grmovnic (več vrst brina in oslezi) in japonske češnje. Prosto rastoča živa meja iz tise in lovorikovca ograjuje manjši prostor z gugalnico in vrtno klopjo. Večjo površino pokriva tudi z betonskim robnikom ograjen zelenjavni vrt in topla greda, v kotu zelenjavnega vrta pa je vodna pipa za zalivanje. Poleg zelenjavnega vrta je manjši prostor za mizo in klopi ter manjša greda, pokrita z okrasnim bršljanom in smiljko. Na sredi grede uspeva lepo oblikovan oslez, spomladi pa ob njegovem deblu cvetijo hrušice. V zadnjem delu vrta so oblikovali gredo za trajnice in cvetoče sezonske rastline (astre, rudbekijo, hortenzijo, dalije, volčji bob, tulipane, narcise), tam pa je tudi kompost in kup vrtna zemlje. Živa meja na severovzhodni stani hiše je sestavljena iz striženega gabra in prosto rastočih klekov. Na zahodni strani pa imajo postavljeno pergolo, po kateri se vzpenjajo rozge robidnic in malin. Med jagodičjem so posadili še tri rdečelistne češmine.

V levem zadnjem kotu sredi trate raste pampaška trava in grmiček sivke. Na zahodni strani hiše je kamnit kamin in vrtna uta, pred njo pa še večja greda z rdečelistno bukvijo (po kateri se vzpenja divja trta) in grmovnicami (panešplja, dojcija, grmasti petoprstnik in forzicija). Prostor za smetnjak je za vrtno uto. Pred vrtno uto sta nameščeni dve vrtni svetilki in vrtni palček.

4.2.2 Vrt med letom

Naravni izgled vrtu dajejo predvsem velike, nebrušene skale in prosto rastoče grmovnice. Lastnik ima zelo rad gorske in travniške rastline (planika, encijan, trobentice, jetrnik,

šmarnice, travniška krvomočnica). Rastline pa se pojavljajo v zelo različnih kombinacijah, velikostih in barvah.

Rdečelistna bukev je visoka nad 15 m in predstavlja najvišjo točko v vrtu. Ostala drevesa so manjša.

Grmovnice, kot so tisa, lovorikovec, vajgelija, forzicija in oslez, porežejo na tako dolžino, kot je polovica dolžine korenin. Večina grmovnic ima prosto rastočo obliko, oblikovali so le osleze, tiso in kosteničevje (v okroglo obliko). Pahljačastemu javorju sproti režejo poganjke, da ohranjajo njegovo nizko rast. Jeseni so močno porezali vse lovorikovce in njihove poganjke uporabili v aranžerske namene. Listi lovorikovca so bili tudi napadeni od škodljivcev (luknje v njih). Tudi octovec so večkrat rezali, odstranili so predvsem veje, ki so rasle proti hiši. Na to bi morali misliti že preden so ga posadili. Prav tako na ambrovec, ki zastira prehod čez trato na vrt.

Trato kosijo približno dvakrat mesečno in pokošeno travo dajo na kompost. Spomladi in v sušnih poletnih dneh ob večerih trato tudi zalijejo.

Grede so vedno oplete, odstranjujejo tudi odcvetele nadzemne dele rastlin. Višje rastline na tanjših steblih privezujejo k opori (lilije, krizanteme, metličje), da se ne bi zlomile. Največ časa posvetijo skalnjaku, kjer večkrat menjavajo sezonske rastline. Večino sezonskega cvetja naročijo kar iz katalogov.

Pred zimo porežejo vrtnice in jih zaščitijo z odpadlim češnjevim listjem. Z listjem so pokrili tudi mačehe in pampaško travo, okrog katere so privezali tudi vlaknasto folijo.

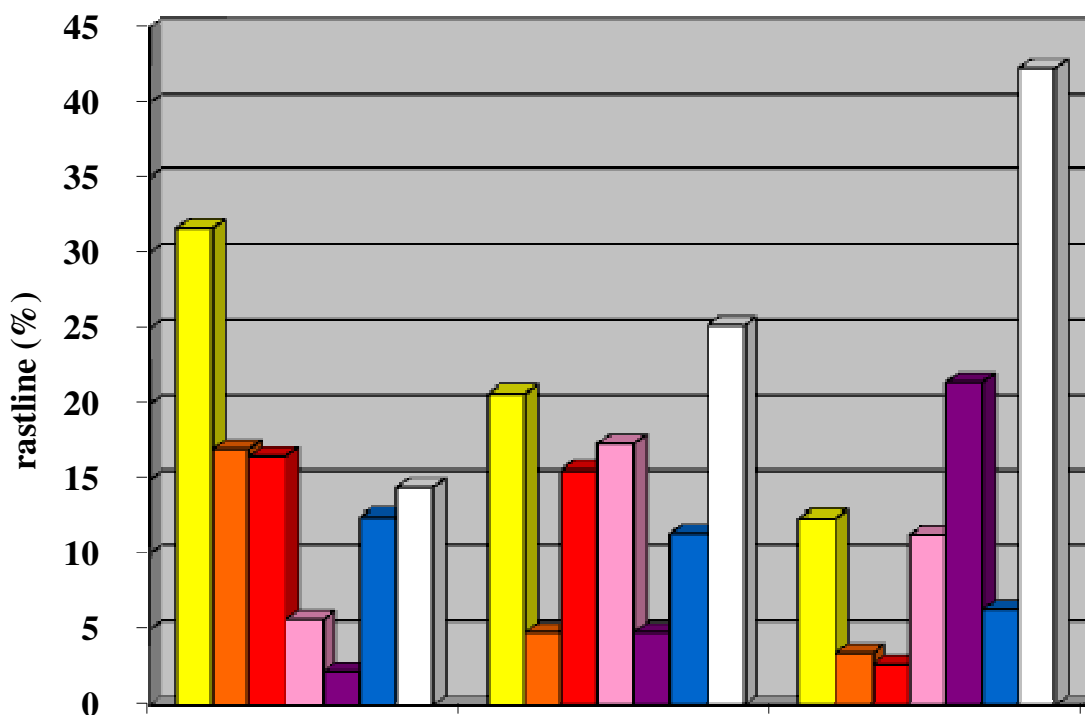
4.4 PRIMERJAVA MED VRTOVI

Opazovani vrtovi se med seboj precej razlikujejo, tako po velikosti in obliki, kot tudi po posameznih vrtnih predelih in načinu sajenja. Nobenega vrta ni oblikoval strokovnjak, ki bi v teh primerih naredil marsikaj drugače, vendar posamezni predeli za posameznika izgledajo posrečeno.

Vrt 1 je najmanjši in zahteva najmanj časa za vzdrževanje. Vrt 2 je bolj zahteven, terensko razgiban in ima mnogo cvetočih grmovnic ter dreves. Zadnji opazovani vrt pa ima najbolj naraven izgled in se najbolj sklada z okolico. Vsi trije vrtovi imajo nekaj tlakovanih površin, vrt 2 tudi betonirane in asfaltirane, tretji pa ima makadamsko dvorišče. Vsak izmed primerov je drugače ograjen: prvi vrt je ločen od sosednjega le z betonskim robnikom, na cesto pa meji z živo mejo iz paciprese. Drugi vrt je popolnoma ograjen z žičnato ograjo, za katero je na vzhodni strani še živa meja iz kleka. Tretji vrt pa ograjuje živa meja iz več rastlinskih vrst in pergola z jagodičjem.

Trata se pojavlja v vseh treh primerih, njen namen je uporaben. Vsaka trata vsebuje različne vrste trav, v opazovanih vrtovih pa se med njo pojavlja tudi več drugih rastlinskih vrst, ki nikogar ne motijo. Pri prvem vrtu je trata z robniki razrezana na veliko manjših ploskev, pri drugih dveh pa povezuje vse vrtne prvine. Največ časa za oskrbo poskrbijo na vrtu 2, saj jo kosijo dvakrat mesečno ali več. Zgodaj spomladi trato pognojijo, poleti pa jo tudi večkrat zalijejo, posebno na brežini, kjer voda hitro odteka. V vrtu 1 imajo s trato največ težav, predvsem za hišo, kjer je veliko sence in vlage. Zato se tam ne morejo znebiti mahu, trata pa ne uspeva dobro.

V vrtovih opazimo razne barvne kombinacije med rastlinami. Nekje imajo bolj tople barve, drugod hladnejše, nekateri pa kombinirajo prav vse barve. V vseh treh vrtovih pa je veliko bele in rumene barve (slika 7).

Slika 7: Zastopanost posameznih barv v vrtovih, 2008/2009

Vrt 2 ima tudi veliko plezalk, ki se vzpenjajo ob treh žičnatih pergolah in ob ograji. Imajo nekaj nizkih lesenih klopi, ki so postavljene ob hiši. Vrt 1 in vrt 3 imata na vrtu prostor s klopi in mizo, ki je namenjen počitku. Pri vrtu 1 je ta prostor tlakovan in pokrit z železno pergolo, po kateri se vzpenjata bršljan in vinska trta. Na vrtu 3 stoji še majhna lesena uta za kosila na prostem. Le ta vrt ima tudi kamin in otroško gugalnico.

V vseh treh primerih opazimo živo mejo ali njen del iz prosto rastočega kleka, forzicijo, različne vrste brina in lovorikovec. Slednji se v vrtu 3 pojavlja kot živa meja v kombinaciji s tiso.

Največ vrtnic smo opazili pri drugem primeru, kjer imajo tako vzpenjave kot tudi grmaste in nizke. Opazili pa smo jih tudi v zadnjem primeru (samo nizke).

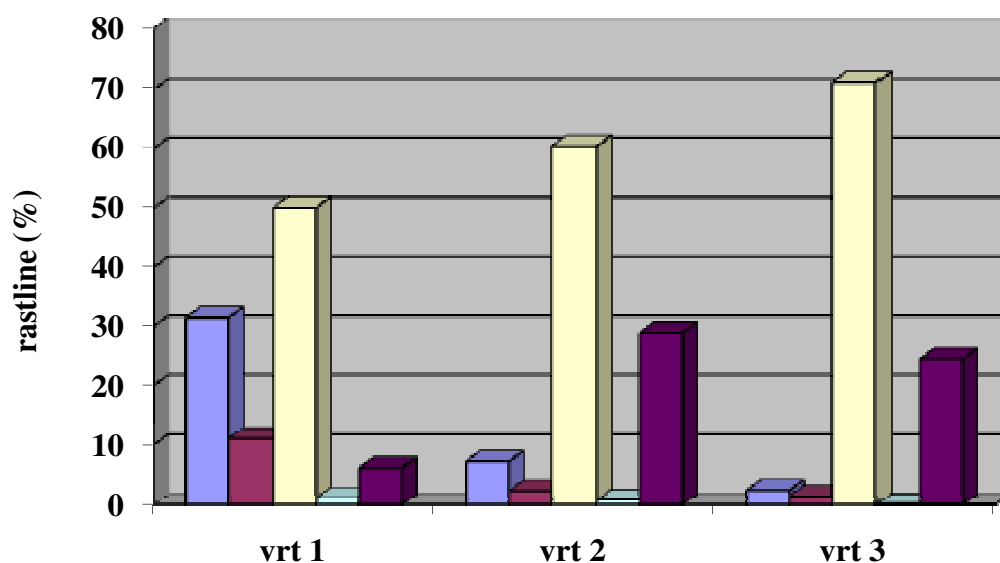
Med čebulnicami so najpogostejši tulipani in narcise (jih imajo povsod), opazimo pa tudi hrušice (vrt 1), hijacinte (vrt 1 in vrt 2) in rumeni luk (vrt 3).

Prvi vrt ima največ zemljišča pokritega z enoletnicami (žametnice, marjetice, ognjič, sončnica), kombinirane s čebulnicami, gomoljnicami in dvoletnimi rastlinami (kala, dalija, gladiola, turški nagelj, zvončnica). V drugem vrtu enoletnice pokrivajo zelo malo zemljišča. Namenjene so jim le štiri majhne gredice (žametnice, verbene, črnika, sončnica). Dvoletne zvončnice in vrtni nageljni so rasli kar pod drevesi in grmovnicami. Vrt 3 enoletnic nima, od dvoletnic pa smo opazili le mačehe.

Trajnice v prvih dveh primerih ne zavzemajo veliko prostora. Vsi trije vrtovi imajo šmarnice. Prvi vrt ima le še grmiček rudbekije, kobulni grenik, pečnik, dlakavo kaduljo, vrtni nagelj in potoniko. Na vrtu 2 je nekaj grmičkov potonik, pisanolistni in navadni zimzelen, polegli reličnik, smiljka, hosta, praprot in okrasni teloh. Tretji vrt ima največ pokrovnih rastlin (iglasta plamenka, kobulni grenik, avbrecija, smiljka, homulica, zimzelen), med ostalimi trajnicami pa smo videli še potoniko, astre, volčji bob, dalije, rudbekije, hosto, planiko, encijan, vrtni nagelj, vetrnice, krvomočnico, podlesno vetrnico, jetrniki, maslenice, lilije, krizanteme, pampaško travo in sivko.

V prvem vrtu dreves (razen pacipres za živo mejo) nimajo. Nadomeščajo jih trije raznobarvni oslezi, ki so oblikovani na drevo. Od grmovnic so tam še kleki, lovorikovec in forzicija. Vrt 2 krasi ogromno cvetočega drevja in grmovnic (robinija, negnoj, tamariska, medvejka, magnolija, azaleja in španski bezeg). Dopolnjujejo jih zeleni iglavci, breza, povešava vrba, skrivenčena leska in vrba, pahljačasti javor in kosteničevje. Vrt 3 ima manj cvetočih grmovnic, zato tudi ni tako »našemljen« (dojcija, vajgelija, oslez, japonska češnja, metličje, forzicija, medvejka). Več imajo zelenja (tisa, kosteničevje, panešplja, lovorikovec, klek, gaber, ruševje, brin). Rdeč pridih pa skalnjaku daje japonski pahljačasti javor.

Vrtovi se razlikujejo glede na delež rastlin različne življenjske dobe (slika 8).

Slika 8: Prisotnost različnih vrst okrasnih rastlin na opazovanih vrtovih, 2008/2009

Povsod prevladujejo trajnice, sledijo jim lesnate rastline (vrt 2, 3) oziroma enoletnice (vrt 1). Vrt 2 in vrt 3 sta si iz vidika deleža trajnosti rastlin zelo podobna, saj imata podobno lego in s tem tudi mikroklimatske razmere. Vrt 1 se razlikuje predvsem po količini lesnatih rastlin, ki jih zamenjajo enoletnice. Predvidevamo, da je vzrok za to neposredna bližina gozda.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Vrtovi na vaseh in v mestih nimajo več bistvene medsebojne razlike. Ljudje na vaseh več ali manj delajo v mestih in tako s seboj prinesejo tudi mestno kulturo. Kmečkega 'garteljca' skoraj ne opazimo več, nekaj malih ostankov pa so našli na območju Ptujkega polja. Tam imajo kmečki vrtovi še enako zgradbo kot nekdanji, čeprav je tudi tam vedno manj starih sort (sadovnjaki, cvelične grede) (Kovačec, 2004).

Tudi v Prlekiji je ohranjenih nekaj kmečkih domačij s pristno okolico kmečkih vrtov. Čeprav tudi tam nove sorte izpodrivajo stare, lahko najdemo tudi nekaj starih grmovnic, ob stenah hiše in gospodarskih poslopij pa se vzpenjajo vrtnice, srobot, divja trta ali vinska trta (Košti, 2006).

V naših primerih ima še najbolj podobno vlogo "garteljca" vrt 1 s svojimi cvetličnimi gredicami enoletnic, ki jih ograjujejo trajnice. Sicer jih ni možno definirati ne kot mestne ne kot kmečke, saj so nekaj vmes. Imajo tudi vedno več modernega pridiha (nove sorte, kot manjša drevesa oblikovane grmovnice, pergole).

Vsak vrt je nekaj posebnega, pri ureditvi pa moramo upoštevati tudi njegovo umeščenost v okolje. Tako ni prav, da posnemamo sosednjega, tudi če je parcela okrog hiše popolnoma enaka (Strgar, 2001).

Lastniki svoje vrtove urejajo kar sami, po svojih idejah ali pa posnemajo vrtove, ki so jim všeč. Izkušnje delijo s sosedi in prijatelji, od katerih dobijo tudi marsikatero sadiko.

5.1.1 Vrtne enote

Glede na velikost vrta in naše potrebe se odločimo, katere vrtne enote bomo uporabili v njem. Predvrt mora biti najmanjši, saj nam tako ostane več prostora za ostalo. Bivalni vrt je v neposredni povezanosti s hišo, v njem preživimo tudi največ časa. Tudi sadno zelenjavni vrt ima navadno zelo veliko vlogo v vrtu (Rozman in Zupančič, 1987).

Sadno zelenjavni vrt ni prisoten v vseh vrtovih ali pa je zelo zmanjšan (razen v vrtu 3). Vrt 1 je iz vidika vrtnih enot najbolj poseben, saj ga večinoma sestavlja predvrt in manjši del bivalnega vrta, ki ga skoraj ne uporabljajo. Vrt 2 je predvsem okrasni vrt. Največ njegove površine zavzema bivalni vrt, ki mu sledita predvrt in sadni vrt. Zelenjavnemu delu je namenjen le majhen košček zemlje. Najbolj sorazmerno razdeljene vrtne enote pa imajo v vrtu 3, kjer zelenjavni vrt pokriva tretjino zemljišča.

5.1.2 Barve v vrtovih

Pri izbiri rastlin je odločilen barvni ton obdajajoče krajine. Zelenim odtenkom dodajamo predvsem pisanolistne in belo cvetoče rastline, izogibati pa se moramo večjim količinam močnih, živih barv (rumena, rdeča). Za kombiniranje barv je potrebno imeti veliko občutka (Bernard, 1999).

Pri kombiniranju barv, posebno zelenih odtenkov, se ljudje navadno ne ozirajo na okolje. Kombinirajo lahko od modrozeleno do olivne in svetlo zelene barve. Vsi v vrt sadijo veliko belo cvetočih rastlin. Vrt 1 ima ogromno močnih, živih barv, ki naredijo vrt preveč izstopajoč. Druge barve, ki nastopajo v manjših količinah, se pri tem izgubijo. Predvsem pa ima vrt 1 premalo zelene podlage, če odštejemo bližnji gozd. Povsem drugačen je vrt 2, kjer ne izstopa prav nobena barva, še vedno pa imajo veliko bele. Za razliko od ostalih dveh je v vrtu 3 najmanj toplih barv. Prevladujejo odtenki zelene, v katere se prepletajo predvsem belo in vijolično cvetoče rastline. S tem vrt 3 dobi bolj naraven izgled.

5.1.3 Izbor rastlin

Med posameznimi sestavinami vrta mora vladati pravo sorazmerje. Z rastlinami lahko vrt razčlenimo v manjše prostore, ki jih s potmi povežemo med seboj. Tudi trata je lahko namenjena hoji, saj poti v vrtu ne sme biti preveč. Rastline so lepše v svoji naravni razrasti, kot da jih oblikujemo. Kontrasti delajo vrt razgiban, zanimiv, vendar le v pravi meri (Bernard, 1999).

Tudi glede izbora rastlin je vrt 3 najboljši izmed njih. Ima namreč mnogo zelenih grmovnic, ki povezujejo soliterna drevesa in cvetoče grmovnice oziroma trajnice. Živa meja je zanimiva že sama po sebi, saj jo sestavljajo rastline različnih vrst (klek, lovorikovec, beli gaber, rdečelistni češmin in tisa). Brežine pa pokrivajo pokrovne rastline (panešplja, zimzelen) in spomladansko cvetje (mali zvonček, jetrnik, podlesna vetrnica, šmarnica). Trata ima uporabni namen, tako da poti v vrtu skoraj niso potrebne.

Vrt 2 je zelo lepo zasnovan in vzdrževan. Težava je le v tem, da cvetoče grmovnice prevladajo zelenje, ki ga v tem primeru ni dovolj. Lepša je vzhodna stran vrta, kjer večji del pokriva trata, v ozadju pa je živa meja iz kleka. Vrt 1 ima prav tako premalo zelenja in tudi lesnatih rastlin. Enoletnice močnih toplih barv preveč izstopajo.

5.1.4 Problemi, povezani z ureditvijo vrtov

Večkrat ljudje vrt urejujejo po svoje, brez kakršnega koli smisla za kombiniranje rastlin. Tako lahko opazimo pregoste skupine, ko grmovnice preraščajo druga drugo, ali pa je vrt prenatrpan z okrasnimi rastlinami (Strgar, 2001).

V nestrokovno urejenih vrtovih lahko opazimo tudi veliko napak (pregosta in previsoka razrast rastlin, neprimerne kombinacije barv, neupoštevanje lege in pedoloških razmer pri izboru). V vrtovih smo opazili več močno dekorativnih rastlin, posajenih pregosto, slab izbor in kombinacije rastlin ter tudi slabo vzdrževanje. Marsikdo nima veliko časa za vzdrževanje, velikokrat pa ljudem manjka tudi znanje, kako izbrati rastline in jih kombinirati. V vseh treh vrtovih imajo npr. neprimerno izbrano drevo: lawsonove paciprese, brezo in rdečelistno bukev. To so bolj parkovna drevesa. Skupine rastlin so ponekod posajene pregosto (vrt 3 – npr. forzicija, vajgelija, dojčija). V vrtu 2 pa je ogromno točkovno nasajenih rastlin, ki so premalo oddaljene ena od druge, na ta način pa se izgubi okrasni pomen ene same. Premalo so bili pozorni tudi na odpornost določenih sort (rumena vrtnica, bel srobot). Vrt 1 je najslabše urejen, saj mu posvetijo najmanj časa in denarja.

5.1.5 Idealni vrt

Še preden zgradimo hišo, moramo predvideti tudi, kako bi zasnovali vrt okoli nje. Največji in najlepši del vedno namenimo bivalnemu vrtu, predvrt in dovozi pa morajo biti čim manjši. Tudi zelenjavni vrt mora dobiti dovolj sonca. Tako je najbolje, da hišo postavimo bolj v sprednji del (pri vrtu 1 preveč zemljišča zavzame dvorišče). Najprej naredimo dvorišče, parkirišče in poti do hiše oziroma okoli nje, ki so lahko asfaltirane, tlakovane ali nasute s peskom. Ob cesti imamo tudi prostor za smeti. Za mejo imamo lahko ograje raznih vrst ali pa živo mejo, ki jo režemo ali pustimo v naravni obliki. Če je hiša ob cesti, večkrat tam opazimo zidano mejo (ki je bolj obstojna), pri vhodih pa so nameščena drsna vrata. Poti morajo zavzemati čim manj prostora. Lepše je, če so v travi položeni večji ploščati kamni ali leseni čoki. Z drevjem in grmovnicami v vrtu ne smemo pretiravati. Sadimo jih v skupinah, s katerimi lahko ločimo posamezne vrtno enote ali pa jih postavimo za ozadje. Rastline z bolj dekorativnimi lastnostmi sadimo posamezno. Tudi z različnimi gredicami lahko razmejimo vrtno enoto. Trata naj pokriva osrednji del, zato je ne smemo preveč razdeliti in zasaditi z rastlinami. Kadar ni namenjena hoji, jo lahko obogatimo s spomladanskim cvetjem (zvončki, trobentice, morske čebulice). Velik del navadno namenimo tudi zelenjavnemu vrtu, ki mora biti čim bolj dostopen (iz hiše). Iz hiše se mora lepo videti bivalni vrt, posebno pa prostor z igrali (priloga A).

5.2 SKLEPI

Vsak izmed opazovanih vrtov je po svoje zanimiv, čeprav nobenega izmed njih ni oblikoval strokovnjak. Razlike se kažejo predvsem v tem, koliko časa in volje za delo v vrtu imajo njihovi lastniki. Lahko pa jim primanjkuje tudi znanja.

Največ enoletnic je bilo v vrtu 1, saj zaradi bližine gozda vrt potrebuje nekaj popestritve. Višjih dreves pa tu ni bilo. Sicer v vseh treh primerih prevladujejo trajnice. V vrtu 1 ima

glavno vlogo predvrt, saj je le tam čez dan dovolj sonca. Njihov izbor rastlin je zelo preprost. Vrt 2 ima predvsem okrasno vlogo s svojimi cvetočimi grmovnicami in trajnicami najrazličnejših vrst in sort, ki so posajene večinoma posamezno. Teh okrasnih rastlin je nekoliko preveč, tako posamezna rastlina ne pride dovolj do izraza. Vrt 3 se glede na izbor rastlin najbolj sklada z okolico, rastline sadijo v skupine, ki mejijo na različne vrtno enote. Največjo vlogo v vrtu pa ima zelenjavni vrt.

Glede barv cvetočih rastlin prevladujeta bela in rumena, posebno v vrtu 1 je mnogo rastlin, ki cvetijo v močnih rdečih in rumenih odtenkih. V vrtu 2 se barve bolj ujemajo, poleg bele je tu še nekaj rožnate, rumene in rdeče. Vrt 3 pa ima manj živobarvnih okrasnih rastlin. Veliko jih cveti vijolično.

Trata ima uporabni namen, pri vrtu 1 je nekoliko preveč razdeljena v manjše kose. Najlepše se umešča prav v sredino bivalnega vrta in med posameznimi vrtnimi enotami, kot smo opazili pri vrtovih 2 in 3.

6 POVZETEK

Premišljen, lepo urejen vrt je v zadovoljstvo vsakemu vrtnarju. Pri ureditvi moramo upoštevati velikost, naše želje in možnosti ter okolje, kamor je vrt postavljen. Vsak vrt je nekaj posebnega, saj mora biti urejen tako, da zadovoljuje vse potrebe in hkrati biti povezan s hišo in samo krajino, ki vrt obdaja.

Danes bi že težko našli pristen kmečki vrt. Vrtovi na podeželju so včasih še bolj razkošni od mestnih, saj so tudi tam glavno vlogo prevzele cvetoče grmovnice in nizko košena trata. Ljudje, ki so podedovali kmetijo, imajo večkrat poleg kmetijstva še dopolnilno dejavnost ali pa so kmetijstvo popolnoma opustili.

Drevesa predstavljajo vrtno ogrodje, ki ga dopolnjujejo grmovnice in trajnice. Z rastlinami oblikujemo skupine ali pa jih sadimo soliterno. Trata je nepogrešljiv del vsakega bivalnega vrta in zavzema največ njegove površine, zato je ni dobro razrezati s potmi.

Pri izbiri rastlin se lahko odločimo za vrste, ki so sorodne okolju in jih pustimo v njihovi naravni razrasti. Če se odločimo za nove sorte, in rastline umetno oblikujemo, bo z vzdrževanjem veliko več dela. Veliko dela imamo tudi s skalnjakom in striženimi živimi mejami.

Izbrali smo si tri vrtove v ožji okolici Kranjskega predmestja (jugovzhodno in severovzhodno od mestnega središča) in jih opazovali skozi leto 2008/2009. Popisali smo vse rastline in beležili spremembe. Vsak vrt je nekaj posebnega, saj se razlikujejo po velikosti, obliki, izbiri in oblikovanju rastlin, vzdrževanju in vrtnih enotah.

Vrt 1 ima največ tlakovanih površin, trata je z robniki razdeljena v manjše dele, osrednji del pa predstavlja velika greda z enoletnicami in dvoletnicami. V vrtu 2 je veliko okrasnih rastlin, ki so večinoma posajene točkovno, trata pa pokriva večino vrta. Vrt 3 izgleda najbolj naravno, saj je tam več domačih rastlin (beli gaber, tisa, forzicija, šmarnice, jetrniki, zvončki). V njem prevladujejo zelene grmovnice, ki med seboj povezujejo posamezne vrtno enote. V vrtu 1 je največji predvrt, saj za hišo ni veliko sonca. Zelenjavnega in sadnega vrta v njem sploh ni. V vrtu 2 največjo površino pokriva bivalni vrt, v vrtu 3 pa zelenjavni vrt, ki mu sledi predvrt.

Zanimala nas je predvsem zastopanost različnih okrasnih rastlin ter posameznih barv v vrtovih. V vseh vrtovih prevladujejo trajnice, ki povezujejo in zaključujejo vrtno enoto. V vrtu 1 je veliko več enoletnic kot v ostalih dveh, zato pa tudi nekoliko manj lesnatih rastlin, ki bi zaradi bližine gozda dajale preveč zastora. Vrt 2 in vrt 3 imata poleg trajnic še veliko lesnatih rastlin, ki so v vrtu 2 bolj umetno oblikovane, v vrtu 3 pa bolj naravno rastoče.

Glede zastopanosti barv se vrtovi bolj razlikujejo med seboj. Vrt 1 je poln predvsem rumene, oranžne in rdeče barve. V vrtu 2 nobena barva ne izstopa preveč, največ pa je

belo, rumeno in roza cvetočih rastlin. V vrtu 3 močno prevladuje bela barva, ki ji sledi vijolična. Žive barve so zastopane v manjših količinah.

7 VIRI

- Bernard A. 1999. Okrasni vrt. Ljubljana, Kmečki glas: 351 str.
- Košti J. 2006. Funkcija in videz kmečkih vrtov v Prlekiji. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 49 str.
- Kovačec M. 2004. Izbor in uporaba okrasnih rastlin za kmečke vrtove na Ptujskem polju. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 56 str.
- Kravanja N. 2001. Okrasne trajnice. Ljubljana, Oddelek za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani: 37 str.
- Podgornik-Reš R. 1999. Enoletne in dvoletne cvetlice. Bled, Humko: 230 str.
- Rozman I., Zupančič T. 1987. Knjiga o vrtu: Vse o bivalnem in biološkem vrtu. Ljubljana, Založba Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva: 250 str.
- Strgar J. 2001. Vrt in vrtna kultura. Celovec, Mohorjeva družba: 175 str.
- Strgar J. 2007. Sto vrtnih dreves in grmovnic na Slovenskem. Ljubljana, Prešernova družba: 229 str.
- Šiftar A. 2001. Izbor in uporaba drevnine za javne nasade. Ljubljana, Zavod za tehnično izobraževanje Ljubljana: 193 str.

ZAHVALA

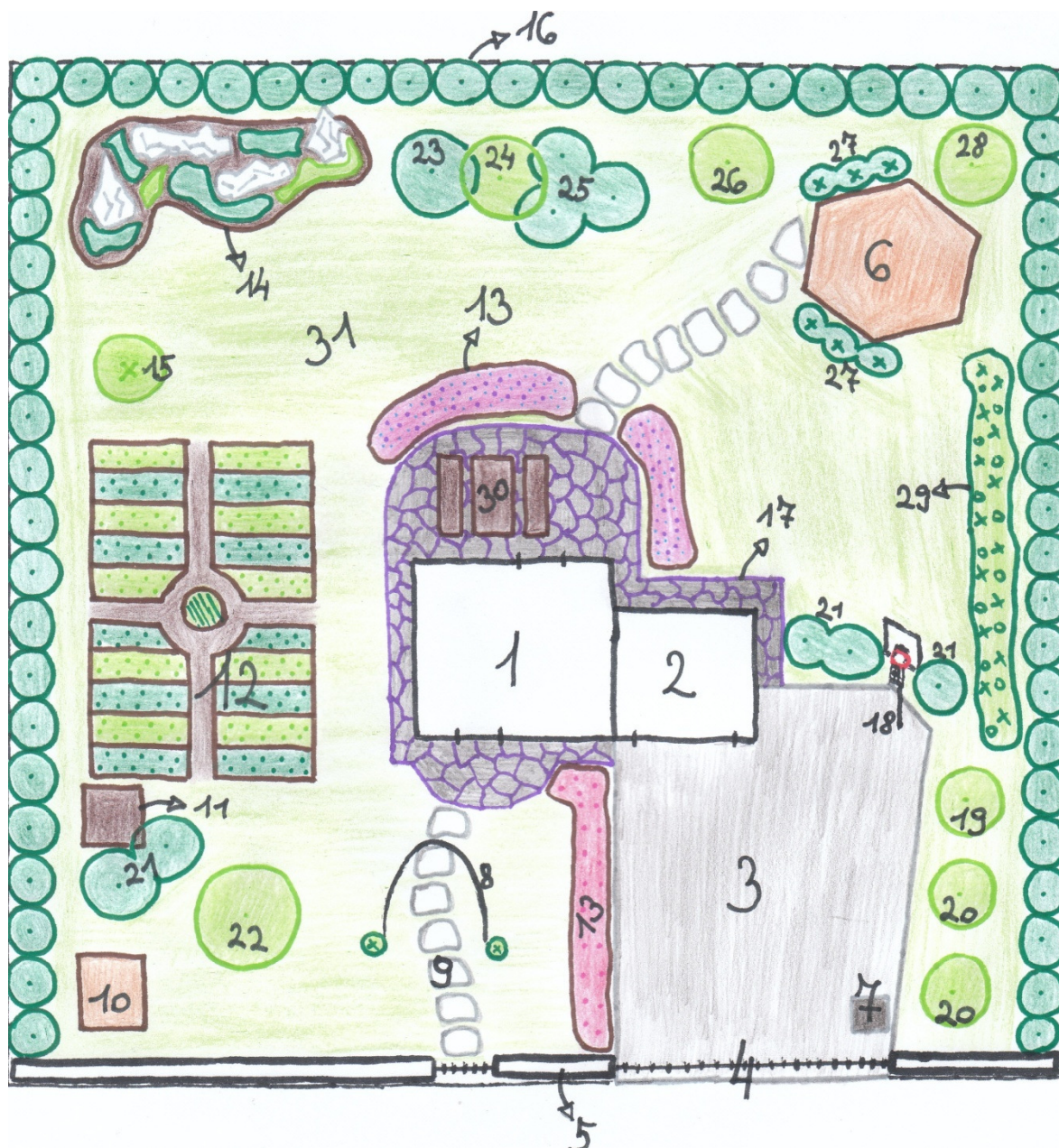
Iskreno se zahvaljujem mentorju izr. prof. dr. Gregorju OSTERCU in članici komisije izr. prof. dr. Metki HUDINA za pomoč in navodila pri izdelavi mojega diplomskega dela. Hvala za pripravljenost in za odvzeti čas.

Zahvala gre tudi domačim, prijateljici Magdi, Špeli in fantu za fotografiranje, prevajanje in pomoč pri pisanju.

Za prijaznost, nasvete in dostop na vrtove, se zahvaljujem tudi vsem lastnikom vrtov.

PRILOGA A

Zamisel za ureditev vrta

Legenda:

- 1 hiša
- 2 garaža
- 3 asfaltirano dvorišče
- 4 vrata na dvorišče
- 5 zid iz naravnega kamna
- 6 vrtna uta
- 7 prostor za smeti
- 8 pergola z belo vzpenjavo vrtnico

9 vrtna pot iz naravno oblikovanih kamnitih plošč

10 pasja uta

11 kompost

12 zelenjavni vrt

13 cvetlična greda

14 skalnjak

15 pampaška trava

16 živa meja iz nestriženega kleka

17 tlakovana površina (naravni kamen)

18 košarkarski koš

19 hruška

20 breskev

21 lovorikovec

22 magnolija (vijolični cvetovi)

23 vanhoutova medvejka

24 pahljačasti javor

25 pisanolistna vajgelija (cvetovi rožnati)

26 ambrovec

27 hosta

28 negnoj

29 ostrožnik, kresničevje

30 vrtna klopi

31 trata